

183. Torstaina 26 päivänä tammikuuta 1995

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ensimmäinen käsittely:

1) Ehdotukset laiksi pakkokeinolain muuttamisesta 6968

Hallituksen esitys n:o 181

Lakialoite n:o 33

Lakivaliokunnan mietintö n:o 21

2) Ehdotukset laeiksi rikoslain sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta 6989

Hallituksen esitys n:o 94/1993 vp

Lakivaliokunnan mietintö n:o 22

3) Ehdotukset laeiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (oikeushenkilön rangaistusvastuu) sekä rikoslain 32 luvun muuttamisesta

..

Hallituksen esitykset n:ot 95/1993 vp ja 230
Lakivaliokunnan mietintö n:o 23

Pöydällepanoa varten esitellään:

4) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 15 hallituksen esityksestä Turkin kanssa tehdyn sijoitusten molemminpuolista edistämistä ja suojelua koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä (HE 92) 6990

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Pelttari sekä edustajat Aho E., Ala-Nissilä, Alho, Andersson, Anttila S-L., Björkenheim, Donner, Gustafsson, Hautala, Huuhtanen, Häkämies, Ihämäki, Iivari, Jaakonsaari, Jokiniemi, Jouppila, Jäätteenmäki, Kempainen, Korteniemi, Korva, Laakkonen, Laaksonen, Laivoranta, Laukkanen V., Laurila, Lehtinen, Leppänen J., Leppänen P., Lindroos, Lipponen, Louekoski, Myller, Mäkelä, Mäkipää, Niinistö, Nikula, Ojala O., Paasio, Pekkarinen, Pesälä, Polvinen, Puisto, Rajamäki, Rehn E., Renko, Riihijärvi, Rinne, Roos T., Rusanen, Rätty, Rönnholm, Röntynen, Savolainen, Skinnari, Stenius-Kaukonen, Suhonen, Toivonen, Vehkaoja, Viinanen, Viljamaa, Vähäkangas, Väistö ja Väyrynen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Ojala O., Riihijärvi, Laivoranta, Puisto, Alho, Lehtinen, Mäkipää, Andersson ja Häkämies.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat Huuhtanen ja Jäätteenmäki sekä yksityisasioiden takia edustajat Ala-Nissilä, S-L. Anttila, Donner, Gustafsson, Häkämies, Jaakonsaari, Korteniemi, Laakkonen, Laaksonen, Lehtinen, Lindroos, Mäkelä, Niinistö, Pelttari, Polvinen, Rajamäki, Renko, Rinne, Savolainen, Skinnari, Vehkaoja, Viljamaa ja Väistö,

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien takia ed. Pesälä sekä yksityisasioiden takia edustajat J. Leppänen, P. Leppänen, Nikula, Rätty ja Röntynen.

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomus 1994

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että kirjelmän ohella tammikuun 9 päivästä 1995 on eduskunnalle saapunut Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus neuvoston toiminnasta vuodelta 1994. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Ed. Helteen ym. välikysymys hallituksen harjoittamasta taluspolitiikasta

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen ilmoitetaan, että viime tiistain istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantuun ed. Helteen ym. välikysymykseen n:o 8 hallituksen harjoittamasta taluspolitiikasta on sen allekirjoittajien lisäksi yhtynyt ed. Vähänäkki.

Kun välikysymykseen on näin ollen liittynyt kaikkiaan 27 edustajaa, tulen valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaisesti antamaan välikysymyksen tiedoksi asianomaiselle valtioneuvoston jäsenelle.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotukset laiksi pakkokeinolain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 181
Lakialoite n:o 33
Lakivaliokunnan mietintö n:o 21

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 21.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) ja 3) asiasta.

Keskustelu:

Ed. L a x : Arvoisa puhemies, fru talman! Esittelen tässä puheenvuorossani samalla kaikki samasta aihepiiristä päiväjärjestyksessä olevat asiat, jotka ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Nämä ovat pakkokeinolain muuttaminen, rikoslain kokonaisuudistus ja oikeushenkilön rangaistusvastuu.

Ensin käsittelemme pakkokeinolakia eli hallituksen esitystä n:o 181 ja lakivaliokunnan siitä antamaa mietintöä n:o 21.

Pakkokeinolain muutos kohdistuu kahteen keskeiseen seikkaan. Ensinnäkin rikokseen syylliseksi epäillyn pidättämisen edellytyksiä lievennetään siten, että pidättäminen on sallittu rikoksesta, jonka enimmäisrangaistus on vähintään vuosi vankeutta, mikäli muut edellytykset täyttyvät. Nykyisinhan enimmäisrangaistuksen on oltava enemmän kuin vuosi vankeutta.

Valiokunta on pitänyt ehdotettua muutosta perusteltuna, koska rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä joidenkin rikosten rangaistusasteikkojen valinta oli osoittautunut ongelmalliseksi. Rangaistusasteikkoja olisi jouduttu ankaroitamaan pelkästään rikosprosessuaalisten pakkokeinojen mahdollistamiseksi, ellei muutosta nyt toteutettaisi. Valiokunnan käsityksen mukaan rikosten rangaistusasteikot on määrättävä rikoksen moitittavuuden ja haitallisuuden perusteella ja pakkokeinojen soveltamisedellytykset on sopeutettava asteikkoihin ottaen huomioon rikostutkinnan vaatimukset eikä päinvastoin. Osa valiokunnan jäsenistä vastusti pidättämisedellytysten muutosta.

Tähän hallituksen esitykseen sisältyy myös toinen tärkeä uudistus. Rangaistukseen tuomitun henkilön vangitsemista ja vangittuna pitämistä koskevia säännöksiä muutetaan. Nykyisiä säännöksiä on sovellettu tuomioistuimissa siten, että usean vuoden pituisiin vankeusrangaistuksiin tuomittuja henkilöitä on päästetty vapaalle jalalle odottamaan rangaistuksen täytäntöönpanoa. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon alkaminen voi kestää jopa vuoden, minkä aikana tuomitut ovat saattaneet syyllistyä uusiin vakaviin rikoksiin. Rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuus ei parane, mikäli tuomioistuin tuomittuaan henkilön pitkään vankeusrangaistukseen samalla päästää hänet vapauteen odottamaan rangaistuksen täytäntöönpanoa. Tätä käytäntöä on nyt tarkoitettu tällä lailla muuttaa.

Valiokunnan saatua käsiteltäviä pakkokeinolain muutosehdotukset oli mahdollista saattaa päätökseen rikoslain uudistusehdotus, jota käsittelemme seuraavaksi. Tämä rikoslain ns. toinen vaihe sisältyy hallituksen esitykseen n:o 94/1993 vp ja lakivaliokunnan mietintöön n:o 22.

Rikoslain uudistus toteutetaan kolmessa vaiheessa. Sen ensimmäinen vaihe tuli voimaan vuoden 1991 alussa. Se sisälsi pääasiassa omaisuus-, vaihdanta- ja talousrikoksia koskevia säännöksiä. Nyt käsiteltävänä oleva toinen vaihe ei muodosta selkeää kokonaisuutta, vaan siihen on otettu tarkeys- ja kiireellisyysjärjestyksen kärkeen olevat rikoslain luvut. Näitä ovat säännökset val-

tiollisista rikoksista, henkeä, terveyttä ja vapautta sekä työ- ja ympäristörikoksia koskevat säännökset. Rikoslain kokonaisuudistuksen kolmannen vaiheeseen palaan aivan puheeni lopussa.

Nykyiset valtiollisia rikoksia koskevat säännökset ovat osin alkuperäisessä, hieman yli sata vuotta vanhassa, tai itsenäisyyden ensimmäisinä vuosina ja sotien aikana uudistetussa muodossa. Niiden vanhentuneisuus ja ristiriita nykyisten yhteiskunnallisten olojen ja asenteiden kanssa on ollut selvä jo usean vuosikymmenen ajan.

Lainsäätäjän on erittäin vaikean tehtävän edessä uudistaessaan maanpetosta ja valtiopetosta koskevia rangaistussäännöksiä:

- 1) Säännöksillä suojataan erittäin keskeisiä itsenäisen valtion intressejä ja yhteiskuntajärjestystä.
- 2) Rangaistavan toiminnan määrittelemineen on arvostuksenvarainen asia.
- 3) On turvattava toimintavapaus eri ajatussuunnille, joiden päämääränä on vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin laillisin keinoin.
- 4) Rangaistussäännökset on kirjoitettava siten, että rangaistava toiminta määritellään mahdollisimman yksiselitteisesti.

Käsitykseni mukaan rangaistussäännökset, valiokunnan tekemien muutoksien, täyttävät hyvin rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimukset eivätkä uudet säädökset aseta myöskään rajoituksia asianmukaiselle tiedonvälitykselle.

Myös henkilön vapautta suojaavat säännökset saatetaan ajan tasalle. Henkilökohtaisen liikkumisvapauden lisäksi myös mielipiteen- ja sananvapaus, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus sekä vaali- ja äänestysvapaus ovat nyt uudistettavilla säädöksillä suojeltavia perusoikeuksia.

Rikosoikeuden ydinalueeseen kuuluvien henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten rangaistussäännöksiin nyt tehtävät muutokset ovat varovaisia ja etupäässä kirjoitustapaa koskevia, esimerkiksi tekojen porrastaminen törkeysluokkiin. Näiden rikosten rangaistavuutta tai rangaistusasteikkoja ei muuteta, koska tekojen tuomittavuutta ei ole syytä lieventää. Uusilla säännöksillä halutaan edelleen korostaa hengen ja terveyden suojaa. Tästä syystä valiokunta on tehnyt eräitä muutoksia hallituksen esitykseen. Merkittävimmät näistä ovat heitteillepanoa ja tappeluun osallistumista koskevien rangaistussäännösten lisääminen hallituksen esitykseen. Nämä sisältyvät uusina 12 ja 15 §:inä 21 lukuun.

Osa uudistettavista rangaistussäännöksistä liittyy läheisesti taloudelliseen rikollisuuteen, kuten työ- ja ympäristörikokset sekä eräitä aineet-

tomia oikeuksia loukkaavat teot. Rikoslain ulkopuolella olevat keskeiset rangaistussäännökset keskitetään nyt rikoslakiin. Uudet säännökset eivät merkittävästi muuta rangaistavan käytäytymisen alaa, mutta kaikkien vankeusuhkan sisältävien säännösten siirtäminen rikoslakiin korostaa tekojen moitittavuutta ja lisää säädösten ennalta estävää tehoa. Valiokunta on ollut yksimielinen puheena olevien uusien 47—49 luvun sisällyttämisestä rikoslakiin. Työ- ja ympäristörikosten sanamuodoista sen sijaan on ilmenyt erimielisyyttä. Näistä keskeisin koski työturvallisuusrikossäännöstöä. Hallituksen esityksestä poiketen osa jäsenistä ehdotti, että säännös porrastettaisiin törkeysasteisiin.

Tässä yhteydessä huomautan samalla teknisestä virheestä, joka on salissa jaetussa lakivaliokunnan mietinnön korrehtuurissa. II vastalauseesta puuttuu maininta, että ed. Seivästä yhtyy vastalauseeseen työrikoksia koskevan luvun osalta.

Haluaisin vielä rikoslain osalta käsitellä eräitä valiokunnan tärkeänä pitämiä asioita. Ensimmäinen sana ns. keskittämisperiaatteesta.

Rikoslain kokonaisuudistuksessa on noudatettu keskittämisperiaatetta eli päämääränä on koota kaikki vankeusuhkaiset rangaistussäännökset rikoslakiin. Tällöin lainsäätäjällä on mahdollisuus ja velvollisuus arvioida eri rikosten keskinäistä suhdetta ja rangaistusasteikkoja. Lopputuloksena on yksi laki, josta kansalaisten on mahdollista selvittää itselleen teot, joita yhteiskunta on pitänyt niin moitittavina ja haitallisina, että on asettanut niille vankeusrangaistusuhan.

Koska keskittämisperiaatteen toteuttamisesta on esiintynyt epäselvyyttä, lakivaliokunta on edellyttänyt, että eduskunnan hyväksymät rikoslain kokonaisuudistusta koskevat periaatteet saatetaan eri ministeriöiden tietoon ja vankeusrangaistusuhkaiset säännökset valmistellaan yhteistyössä oikeusministeriön kanssa.

Seuraavaksi pari huomiota syyteoikeuden vanhentumisesta. Lakivaliokunta yhdessä työasiainvaliokunnan ja ympäristövaliokunnan kanssa on kiinnittänyt huomiota rikosten syyteoikeuden vanhentumiseen. Nykyinen järjestelmä, jossa vanhentumisaika on porrastettu rikoksen enimmäisrangaistuksen mukaan, saattaa johtaa eräissä tapauksissa epäoikeudenmukaisiksi koettuihin lopputuloksiin. Erityisen ongelmallisia ovat monimutkaiset talousrikokset ja ympäristörikokset, joiden ilmituleminen ja selvittäminen saattaa kestää kauan.

Valiokunta ei ehdota vanhentumissäännöksiin muutoksia, koska uudet vanhentumissäännökset ovat parhaillaan valmisteltavana työryhmässä, jolle valiokunta kuitenkin esittää eräitä näkökohtia.

Seuraavaksi käsittelemme ns. pakolaisvakoilua. Valiokuntakäsittelyn aikana eräät asiantuntijat ovat ehdottaneet ns. pakolaisvakoilun määräämistä rangaistavaksi. Pakolaisvakoilulla tarkoitetaan toimintaa, jolla hankitaan vierasta valtiota hyödyntävää tietoa Suomessa oleskelevien henkilöiden olosuhteista, heidän poliittisista mielipiteistään ja muista vastaavista seikoista. Kerättyjen tietojen perusteella totalitääriset valtiot voivat kohdistaa täällä oleviin kansalaisiin painostusta. Myös pakolaisten kotimaassa olevat sukulaiset voivat joutua vainon kohteeksi poliittisten mielipiteidensä vuoksi. Pakolaisvakoilu aiheuttaa myös pelkoa ja epävarmuutta niiden henkilöiden keskuudessa, jotka ovat joutuneet kotimaastaan pakenemaan turvalliseen valtioon.

Ehdotukset pakolaisvakoilun kriminalisoinnista ovat sinänsä perusteltuja, mutta valiokunta ei tässä vaiheessa ehdota erityisen rangaistuslainsäädännön lisäämistä rikoslakiin. Viranomaisen on seurattava, esiintyykö tällaista toimintaa Suomessa, ja puututtava siihen jo käytettävissä olevin keinoin. Mikäli nämä osoittautuvat riittämättömiksi, valiokunnan mielestä lainsäädäntöä on täydennettävä.

Valiokunta on myös käynyt keskustelun kuolemansairaana potilaan hoidosta luopumisesta. Lääketieteen kehitys on mahdollistanut ylläpitää kuolemansairaana potilaan elintoimintoja tilanteissa, joissa tiedetään hoidolla enintään viivytettävän kuolemaa.

Terveystieteiden kehitystä koskevaa lainsäädäntöä on potilaan itsemääräämisoikeuden osalta uudistettu aivan viime vuosina. Potilaalla on laissa säädetty oikeus kieltäytyä hoitotoimista. Vastaavasti häntä hoitavan henkilökunnan on lain määräämisen mukaisesti kunnioitettava potilaan itsemääräämisoikeutta, siis myös hänen vakaata tahtoaan kieltäytyä elämästä pitkästä hoitotoimista.

Hallituksen esitykseen ei sisälly rikoslain säännöstä, joka selkeyttäisi potilasta hoitavan henkilön rikosoikeudellista asemaa tällaisessa tilanteessa. Lain aikaisemmissa valmisteluvaiheissa tällainen säännös oli mukana, ja useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat ehdottivat sen lisäämistä lakiin. Rikoslain säännös ei muuttaisi sen paremmin nykyistä hoitokäytäntöä kuin vaa-

rantaisi potilaiden turvallisuutta. Se koskisi ai-noastaan niitä tilanteita, joissa luovutaan hyväksyttävää lääkintäkäytäntöä noudattaen kuolemansairaana potilaan hoitotoimista. Hoidosta ei luonnollisestikaan saa luopua vastoin potilaan omaa tahtoa. Kaikissa muissa tapauksissa rikoslain henkeä suojaavat säännökset olisivat sovellettavissa.

Valiokunta on keskustelun jälkeen päättänyt siihen, että asiaa on vielä selvitettävä ja mahdollinen säädös valmisteltava eri tahojen yhteistyössä ja suuremmalla erityisalan asiantuntemuksella kuin valiokuntatyöskentelyssä on ollut mahdollista.

Rikoslain osalta vielä pari huomiota tietokonerikoksista. Rikoslaisissa on jo nyt eräitä tietokonerikoksia koskevia säännöksiä ja niitä sisältyy myös tähän kokonaisuudistuksen vaiheeseen. Valiokunnan käsitys on, että nyt ehdotetut ja voimassa olevat säännökset vastaavat hyvin eri maiden lainsäädäntöä ja kansainvälisten järjestöjen suosituksia. Julkisuudessa näytävästi esitetyt epäilykset lainsäädännön puutteista ovat suurelta osin perusteettomia. Luonnollisesti rikostilannetta ja säännösten kattavuutta on seurattava ja tarvittaessa täydennettävä lainsäädäntöä. Olen-naista on myös kansainvälisen yhteistyön hyödyntäminen, koska tietotekniikkaan liittyvät rikokset ovat usein luonteeltaan ylikansallisia.

Siirryn nyt käsittelemään hallituksen esitystä, jossa ehdotetaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Tämä hallituksen esitys ns. yhteisöosakosta on n:o 95/93 vp ja lakivaliokunnan asiaa koskeva mietintö on n:o 23.

Oikeushenkilön rangaistusvastuu merkitsee uuden rikosoikeudellisen seuraamuksen, yhteisöosakon, käyttöönottoa. Nyt voimassa olevan lain mukaan ainoastaan ihmisiä voidaan tuomita rangaistuksiin. Yhteisösakko puolestaan kohdistuu oikeushenkilöihin, siis esimerkiksi osakeyhtiöihin, yhdistyksiin ja säätiöihin, joiden toiminnassa rikos on tapahtunut.

Yhteisöosakon käyttöönotto on perusteltua sekä oikeudenmukaisuussyistä että rikosoikeudellisen järjestelmän tehostamiseksi. Nykyiset yksilölliseen rangaistusvastuuseen perustuvat rangaistukset voivat olla ilmeisessä epäsuhteessa yhteisöjen toiminnassa tapahtuneisiin rikoksiin nähden. Rangaistukset on perusteltua ja oikeudenmukaista kohdistaa oikeushenkilöön, jonka toiminnassa rikos on tehty ja jonka taloudellisia etuja rikos hyödyntää.

Nykyisen rangaistusvastuun toteuttaminen on osoittautunut erityisen vaikeaksi monimut-

kaisissa yhteisöissä. Väärinkäsitysten välttämiseksi haluan vielä korostaa sitä, ettei ehdotus korvaa nykyistä yksilön rangaistusvastuuta, vaan se täydentää sitä.

Lakivaliokunnassa näkemykset ovat poikenneet toisistaan toisaalta yhteisösakon soveltamisalan ja toisaalta soveltamisedellytysten osalta. Valiokunnan enemmistö hyväksyi hallituksen esityksen lähtökohdan oikeushenkilön rangaistusvastuun varovaisesta käyttöönottamisesta. Nyt astutaan ensimmäinen askel uuden rangaistuksen käyttöönottamisessa, ja sen jälkeen, kun yhteisösakosta on saatu käytännön kokemuksia, voidaan tilannetta arvioida uudelleen.

Yhteisösakko on harkinnanvarainen seuraamus ja se on kohdistettu suhteellisen vakaviin rikoksiin. Oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin ehdotetaan kuuluvaksi julkista taloutta vastaan tehdyistä rikoksista esimerkiksi avustuspetokset, elinkeinorikoksista markkinointirikos, yritysvakoilu ja lahjominen elinkeinotoiminnassa, ympäristörikokset sekä muista rikoksista rahan pesu, törkeimmät kätkemisrikokset, säännöstelyrikokset ja salakuljetus. Valiokunnan vähemmistö olisi halunnut seuraamusta pakolliseksi harkinnanvaraisuuden sijasta ja sen lisäksi soveltamisalan ulottamista työrikoksiin.

Arvoisa puhemies! Palaan vielä lopuksi rikoslain kokonaisuudistukseen. Valiokunnan mielestä kokonaisuudistuksen ripeä loppuun saattaminen on välttämätöntä. Uudistuksen kolmanteen vaiheeseen tulevat sisältymään vielä uudistamatomat rikoslain erityisen osan luvut ja niin sanottu rikosoikeuden yleisen osan säännökset, kuten säännökset syyksiluettavuudesta, osallisuudesta ja rikosten vanhentumisista.

Lisäksi viimeisessä vaiheessa tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena rangaistusasteikkoja ja eri rikosten keskinäistä rangaistustasoa. Tällöin on mahdollista yhdellä kerralla arvioida niitä päämääriä, etuuksia ja arvoja, joita rikoslainsäädännöllä edistetään ja suojataan. Tämän viimeisen vaiheen jälkeen meillä on toivottavasti rikoslaki, joka vastaa nykyajan vaatimuksia.

Fru talman! Ett stort steg vid reformeringen av vår strafflagstiftning tas när det andra skedet av den stora reformen nu kan godkännas. Det är min förhoppning att det tredje och sista skedet för att förnya vår i vissa delar över ett hundra år gamla strafflag skall kunna ske så snart som möjligt. Jag hoppas att nästa riksdag skall få tillfälle att ta itu med detta och också kunna slutföra denna stora uppgift.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! On aika harvinaista, että eduskunnan täysistunnon esittelylistalla on kolme lakivaliokunnan mietintöä peräkkäin ja sillä tavalla, että mietinnöt ja niiden pohjana olevat hallituksen esitykset oikeudellisesti liittyvät toisiinsa sillä tavalla, että keskustelu sallitaan näistä kaikista asioista samanaikaisesti. Niin kuin täällä valiokunnan puheenjohtaja kansanedustaja Lax esitteli, kyseessä on pakkokeinolain muutos, laki oikeushenkilön rangaistusvastuusta sekä varsin laaja rikoslain kokonaisuudistuksen toinen vaihe.

Käsittelyissä mukana olleena täytyy todeta, että minä olen kokonaisuutena tähän projektiin ja siihen tulokseen, joka näkyy valiokunnan mietinnöistä, varsin tyytyväinen, mutta jotta en olisi liian tyytyväinen, tietysti täytyy olla jotakin pientä purnaamistakin, ja sitäkin tässä tulee. Minä en niinkään puutu oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan kysymykseen, mitä valiokunnan puheenjohtaja ansiokkaasti täällä esitteli muiden mietintöjen ohella, puutun etupäässä tähän pakkokeinolakiin ja rikoslain valiokunnassa saamaan sisältöön.

Pakkokeinolaissahan on kaksi tietyllä tavalla pääkohtaa. Ensimmäinen on pidättämisen edellytysten uusiminen nimenomaan siltä osin, että kun tähän saakka pidättämisen ehtona on ollut se, että rikoksesta voi seurata ankarampana rangaistuksena vankeutta enemmän kuin yksi vuosi, tätä rajaa lasketaan sillä tavalla, että rangaistuksen on oltava nimenomaan tuo yksi vuosi. Siis vähintään yksi vuosi, sanotaan selkeyden vuoksi. Muiden edellytysten, paon vaaran, todisteiden hävittämisaaran jne., on tietysti tämän lisäksi oltava olemassa.

Muutosta tämän kynnyksen alentamiseksi on yritetty täällä eduskunnassa vuosia ja taas vuosia ja siltä pohjalta, että lainsäädäntöä uudistettaessa rangaistusmaksimit ovat alentuneet ja on tullut aina uusia ja uusia sellaisia ongelmia, joissa pidättämisen tarve tutkinnassa todennäköisesti olisi ollut, mutta kun tätä kynnystä pidettiin yli vuodessa, niin se ei ole ollut mahdollista. Täällä on mm. luvattoman käytön yhteydessä aikanaan korjattu asiaa tekemällä muutos nimenomaan sikäli, että tämä rikosnimikkeenä mainittiin sellaisten rikosten joukossa, joissa pidättäminen on mahdollista, vaikka muut edellytykset eivät toteutuneetkaan.

Nyt on rikoslainsäädännössä edetty kuitenkin sille rannalle, niin kuin voidaan sanoa, että niin paljon rangaistusasteikkoja laskettu, että tämä muutos pakkokeinolaissa on ollut aivan välttä-

mätön. Minä vain ihmettelen sitä, että se on vienyt näin pitkään, ja myöskin sitä, että tietynlainen pelko eduskunnan taholta on ainakin poliittisesti esitetty siitä, että poliisi käyttäisi tätä oikeuttaan väärin, jos sen edellytykset lievästi lasisivat. Tämähän ei pidä paikkaansa. Suomalainen poliisi on tällä hetkellä, olen monta kertaa sanonut, rouva puhemies, sen jälkeen kun minä tulin poliisista pois tänne eduskuntaan, tasollisesti noussut niin paljon, että tällaista pelkoa ei ole. Toisaalta poliisin valvonta on äärimmäisen tarkkaa ja on syytä ollakin. Mutta hyvä kun tämä pykälä saatiin nyt korjattua. Asia on tältä osin kohdallaan.

Toinen merkittävä asia oli tässä pakkokeinolaissa 26 §, jossa, niin kuin ed. Lax taisi mainita tästä asiasta, muutettiin vangitsemisen edellytyksiä tuomioistuinten suhteen. Pohjanahan oli se, että yleinen närkästys levisi siitä, kun ankariakin tuomioita saaneet henkilöt kulkivat vapaalla jalalla ja tekivät yhä uusia rikoksia. Tuomioistuin ei määrännyt heitä vangittavaksi. Nyt tämä säännös siitä, että tuomioistuin saa määrätä vangittavaksi, jos ehdotonta vankeutta on vähintään kaksi vuotta, on ihan hyvä muutos mutta se ei ole riittävä. Henkilökohtaisesti esitin lakivaliokunnassa, että säännös olisi saanut sen muodon, että tuomioistuimen tulee määrätä vangittavaksi, mikäli tuomio on ehdotonta vankeutta vähintään yksi vuosi, ja siihen olisi sisältynyt sitten lievennyskohta ”elleivät erityiset syyt estä vangitsemista” tai muuta tilannetta sillä tavalla, että vangitsemista ei tule, jos on lieventäviä perusteita.

Tämä ei kovin paljon asiaa auta, vaikka onhan se tietysti oikeaan suuntaan, kun tuomioistuin ”saa” vangita. Mutta kun sen ”tulee” vangita, elleivät erityiset olosuhteet ole sen esteenä, tällaista ehdotin. Se ei mennyt läpi ja sillä siisti. Parlamentarismissa tähän asiaan tietysti aina joutuu sitten sulautumaan. Olen kuitenkin tyytyväinen tähänkin pieneen muutokseen. Se pakkokeinolaista.

Rikoslain kokonaisuudistuksen toinen vaihe sujui yllättävän hyvin valiokunnassa, ja olen tyytyväinen siitä, että siellä korjattiin hallituksen esityksen mielestäni varsin karkeita virheitä, nimienomaan rikoslain 21 luvussa. Minä ihmettelen, miten oikeusministeriö laatiessaan uutta rikoslakia tekee niin huonoa lainsäädäntöä kuin oli 21 luvussa. Tämä korjattiin valtaosin, ja olen siitä tyytyväinen. Siitä huolimatta, rouva puhemies, on hiukan syytä kahlata, mihin lainsäädäntöön olisi menty, jos lakivaliokunta korkeassa viisaudessaan ei olisi tehnyt muutoksia.

Murha, rikoksista raain, näin voi sanoa — tietenkin se on vielä raaempi, jos siinä on joitakin lisäkkeitä — kuitenkin on ollut aina rangaistava elinkautisella rangaistuksella. Murhan tunnusmerkistöön on myös katsottu se, jos virkamies surmataa hänen ollessaan työssään järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai siitä syystä, että hän on virkamiehenä jonkun tehtävän suorittanut, siis kostoksi. Myöskin on ollut eräänä murhan toteuttavana tunnusmerkkinä oman voiton pyynti.

Hallitus korkeassa viisaudessaan ensinnäkin asetti rinnakkaisasteikon elinkautiselle rangaistukselle 12 vuotta. Se olisi merkinnyt sitä nykyisen järjestelmän mukaan, että murhasta tuomittu ihminen olisi 6 vuoden kuluttua käpitellyt katukuvassa, ja sitä ei yhteiskunta varmasti hyväksy. Ne ovat niin raakoja tekoja yleensä, jotka on murhaksi luokiteltu.

Lakivaliokunta poisti tämän, ja edelleen on siis murhasta rangaistuksena elinkautinen. Myöskin valiokunta lisäsi virkamiehen erityistä suojaa koskevan kohdan, joka on aivan välttämätöntä myöskin siltä osin, jos virkamies surmataa kostoksi siitä, että hän toimittaa yhteiskunnallista tehtävää. Tämähän on aivan välttämätöntä. Oman voiton pyynti jäi pois. Se on ehkä korjattu perusteluissa olevalla lausumalla, jossa tätä asiaa lievennetään. Tältä osin olen toki tyytyväinen tähän murhapykälän saamaan muotoiluun.

Minä korostan vielä sitä, kun puhutaan 21 luvusta, henkeen, terveyteen ja ruumiilliseen koskemattomuuteen kohdistuvista rikoksista, että kun aikanaan rikoslain ykkösosaa käsiteltiin edellisen eduskunnan aikana ja omaisuusrikosten rangaistuksia alennettiin, niin selkeä linja oli se, että näitä voidaan nyt alentaa, mutta kun aikanaan käsiteltiin ihmisen henkeä, terveyttä ja ruumiillista koskemattomuutta koskevaa lainsäädäntöä, niin rangaistuksen lieventämiseen ei ole minkäänlaisia perusteita. Mutta eikös vain oikeusministeriöstä tule tämän tyypistä lainsäädäntöä.

Toinen oli heitteillejättö, joka oli hallituksen esityksen mukaan jäämässä vallan pois. Siis jos on toisesta velvollinen huolehtimaan ja saattaa tämän heitteillejättöön verrattavaan asemaan tai ei huolehdi hänestä, tällainen olisi jäänyt rankaisematta tai ehkä tullut rangaistavaksi joidenkin muiden pykälien perusteella. Heitteillejättö on hyvin raaka rikos tietyllä tavalla. Jos ihminen on velvollinen jostakin ihmisestä huolehtimaan, niin hänen täytyy kantaa vastuunsa ja hänelle täytyy

toki tulla siitä silloin rangaistus jos jättää avutomaan tilaan sellaisen ihmisen, josta on velvollinen huolehtimaan. Lakivaliokunta palautti heitteillejätön tähän lakiin. Se oli ihan hyvä asia.

Kolmas asia, joka herätti paljon keskustelua, oli tappelupykälä, joka oli hallituksen esityksessä haluttu poistaa. Se palautettiin sinne. Ehdotin kyllä aikanaan, että se olisi ollut joukkoväkivalta-niminen toiminnallisista syistä, mitä se on tarkoitettu kuvaamaan. Se tuli kuitenkin tappeluun osallistumisen nimellä ja jätettiin lainsäädäntöön vastoin hallituksen esitystä. Olen siitä tyytyväinen. Tosin rangaistusasteikko aleni puoleen eli kahteen vuoteen, mutta jos lähdetään siitä, että tätä aukkoa täyttävät rikoslain tuottamuspykälät, kuolemantuottamus- ja vammantuottamuspykälät, niin silloin olen tyytyväinen tähän asiaan.

Tappelupykälää ei ole kovin usein käytetty, mutta se on erinomaisen tärkeä signaali yhteiskunnan suuntaan, jossa jengiväkivalta, raa'at potkimiset kadulla ovat kovin yleisiä ja joita kovasti paheksutaan. Tappelupykälähän koskee sellaista asiaa, jossa useat ovat osallistuneet tällaiseen hyökkäykseen, jossa tapahtuu kuolema tai aiheutetaan vaikea vamma, mutta ei pystytä sanomaan, kenen mono, kenen rautakärki on loppujen lopuksi aiheuttanut kuoleman, mutta kaikki ovat siihen osallistuneet. Tässä tapauksessa tämä pykälä on käyttökelpoinen. Poliisimiehet ja monet nimismiehet olivat sitä mieltä, että tämä pykälä tulee säilyttää, vaikka sillä on ollut varsin vähän käyttöä, mutta aina silloin tällöin. Vedottiin johonkin Forumin tapaukseen, jossa ohikulkevasta poika- tai miesjoukosta, joku oli lyönyt jotakin, joka oli kuollut. Eihän tappelupykälä sovi tähän, koska muut eivät osallistuneet, vaikka ei pystyttykään selvittämään, kuka heistä löi. Olisi ollut eri asia, jos kaikki olisivat olleet hyökkäyksessä mukana, jenginä potkineet, silloin tämä pykälä olisi sopinut. Mielestäni oli tärkeätä, että tappeluun osallistuminen säilyy rikoslaissa, ja sen sitten oikeusministeriökin pitkin hampain hyväksyi.

Ed. Lax mainitsi rajoitussäännöksestä, eutanasiapykälästä, kuten sanotaan. Minullakin on paperilla pykälä mukana. Tällä oli tarkoitus rikoslaissa tietyllä tavalla vahvistaa potilaan oikeudesta annetun lain ja muiden lakien käytäntö, hyväksytty lääkintäkäytäntö siinä vaiheessa, kun ihminen on sillä rajalla, josta ei ole enää paluuta. On otettava huomioon, kun luen, että nämä 1—3 §:t tarkoittavat nimenomaan tappoa, murhaa ja surmaa. Tässä lukee näin: ”Tämän

luvun 1—3 §:issä tarkoitettuina rikoksina ei pidetä sitä, että hyväksyttävää lääkintäkäytäntöä noudattaen luovutaan kuolemansairaan potilaan elintoimintoja ylläpitävistä hoitotoimista.” Teko tai tapaus kuitenkin eräällä tavalla tämän mukaan rinnastettaisiin tappoon, murhaan tai surmaan, mutta tästä syystä jäisi rankaisematta.

Tämä vastaa kyllä käytäntöä tänä päivänä sikäli, että äsken mainittujen lakien mukaan asia on kehittynyt siihen suuntaan — potilaalla on oikeus määrätä itsestään, omasta elämästään jne. — mutta tämän pykälän tuominen tähän lakiin, yllättäen ilman laajaa kansalaiskeskustelua, ilman laajaa, hyvin tarkkaa tutkintaa ja miettimistä, olisi ollut yllättävää. Olen varma, että se olisi herättänyt suurta paheksuntaa, jopa kauhistumista kansalaisten keskuudessa, vaikka tämä ei sellaisenaan olisi mitään muuttanutkaan. Tästä syystä lakivaliokunta päätyi loppujen lopuksi tilanteeseen, että tämä poistettiin.

Kun tämä varmasti aikanaan hoidetaan, mielestäni siihen pitää liittyä kansalaiskeskustelu ja tarkka tutkimus ja miettiminen, miten tämä tehdään. Ihmiset pitää valmistaa siihen, koska elämä on jokaiselle ihmiselle hyvin tärkeä asia, että tämä ei aiheuta mitään pakokauhua eikä vääriä käsityksiä. Näin ollen sen poistaminen on aivan oikein.

Tämä siis rikoslain 21 luvusta, joka valiokunnassa sai mielestäni ansaitun kohtalon eli se sai suhteellisen hyvän muodon.

Rouva puhemies! On minuutti aikaa enkä halua jarruttaa tällä kertaa keskustelua. Puheenvuoroni voi mennä minuutin yli tällä kertaa, mutta haluan kuitenkin palata siihen, mihin asioihin tulen esittämään muutoksia lain toisessa käsittelyssä. Viittaan mietinnössä olevaan vastalauseeseen, jonka keskustan kansanedustajat ovat osittain allekirjoittaneet ja ed. Seivästä kokonaisuudessaan yhtynyt näkemykseni. Ilmeisesti myös ed. Mäkelä olisi osallistunut vastalauseeseen, mutta valitettavasti hän ei ollut silloin paikalla.

Nyt palaan asiaan ihan pelkistetysti. Rikoslain 12 luvun 5 §:ssä on mainittuna sellainen kriminalisointi kuin ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttäminen. Tämä teko on ankaralla rangaistuksella tänä päivänä voimassa olevassa laissa ja tarkoittaa sitä, että jos Suomen edustajana neuvottelee Suomen valtion puolesta sopimuksen, sitoumuksen, edustaa tällaista, niin kuin EU-neuvotteluissa tai vastaavissa, ja toimii lainvastaisesti, pykälän esitysten mukaisesti hänelle tulee rangaistus. Tämä rangaistus on jopa

elinkautinen voimassa olevan lain mukaisesti. Tämä on toki vanhaa ja tarpeetonta lainsäädäntöä.

Hallitus oli esittänyt, että tämä kriminalisoidaan huomattavasti alemmaksi, muistaakseni neljän vuoden vankeusrangaistukseen maksimissaan. Lakivaliokunta poisti tämän asian laista. Uskomatonta! Kun kansainvälinen ilmapiiri kehittyy, yhä uusia ja uusia neuvotteluja tapahtuu meidän puolestamme ulkomailla, niin vastuuta vähennetään virkamiehiltä ja ministereiltä. Vedotaan vain siihen, että ministerivastuulaki tai virkamieslaki vastaavat näitä. Tämän täytyy olla korostetusti kriminalisoitu. Ei kai hallitus niin hullu ole, äsken jo vähän moitin, nyt minä sitä kehun, kun se tällaisen pykälän esitti lakiin. Rouva puhemies! Minä tulen esittämään, että pykälä otetaan lakiin, ja se on perusteltu.

Toinen asia. Rikoslain 21 luvun 1 §:ssä nykyisin tappo on kriminalisoitu tietyllä tavalla kahtena osana. On perusmuoto ja sitten on lievempi muoto, erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa annetaan pienempi rangaistus. Nyt viimeinen osa on siirretty 3 §:ään, surmapykälään, ja maksimirangaistustakin alennettu, mutta otettu ”erittäin” sana pois ja on vain lieventävät asianhaarat. Tunnusmerkistöä on näin ollen madallettu. Minä en hyväksy, että tässä luvussa madalletaan mitään tunnusmerkistöä. Kuten on aikaisemmin sovittu, nämä pykälät pidetään sellaisina kuin ne ovat. Saattaa olla tarvetta, että niitä ankaroidetaan.

Rouva puhemies! Tämän vuoksi, kun surmapykälässä on lausuma ”lieventävien asianhaarojen vallitessa”, minä ehdotan, että jotta pääsisi lievemmän rangaistuksen piiriin, sen pitää olla erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa.

Vihon viimeiseksi, rouva puhemies, mennään 34 lukuun, 1 §, tuhotyö, joka oli ennen murhapoltto. Se tarkoitti ihmisasunnon tuleen sytyttämistä, sellaisen, jossa tavallisesti joku oleskelee, tai sytyttämistä niinä aikoina, jolloin siellä tekijän tietten joku on. Tämä oli kriminalisointi, joka suoja ihmisasuntoa pyromaania vastaan. Nyt tuo pykälä on muuttunut yleisvaaralliseksi rikokseksi. Siinä on kyllä tulipalo, mutta harvemmin yksityisasunnon tuleen sytyttämisessä kertyy yleistä vaaraa. Ihmisasunnon tuleen sytyttäminen jää tämän perusteella, puhutaan valiokunnan mietinnössä perusteluissa, jossa yritetään asiaa sumplia, mitä tahansa, pelkästään vahingonteoksi tai törkeäksi vahingonteoksi. Minä en hyväksy sitä, että ihmisasunnon tuleen sytyttämistä käsitellään jonkinlaisena pilipaljuttuna.

Sillä täytyy olla korostetusti suoja pyromaania vastaan siinä paikassa, missä se on. Tästä syystä minä olen tehnyt myös tähän muutoksen sikäli, että 34 luvun 1 §:n 3 momentiksi on ehdotettu suunnilleen nykyistä lainkohtaa vastaava pykälä, momenttia, jossa vanhaan tapaan ihmisasunnon tuleen sytyttäminen rangaistaan korostetulla tavalla ihmisasuntoa ja ihmistä suojaten.

Kun nämä kolme asiaa — ulkopoliittisen luotoaseman väärinkäyttäminen, surmapykälä ja ihmisasunnon tuleen sytyttäminen — muutetaan eduskunnassa, rouva puhemies, minä lähdän pyhänviettoon suorastaan onnea hykerrelleen.

Edustajat O. Ojala, Riihijärvi ja Laivoranta merkitään läsnä oleviksi.

Ed. H a a v i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan puuttua yhteen asiaan, jonka ed. Aittoniemi esille, eli tappelun palauttamiseen lainsäädännön yhteyteen. Pidän aivan asiallisena, että lakivaliokunnassa näin on tehty, että tappelun rangaistavuus on säilytetty. Se esimerkki, jota ed. Aittoniemi käytti, Forumin pahoinpitelyesimerkki tai kuolemaan johtanut pahoinpitely, on mielestäni yksi niistä ehkä räikeimpiä asioita, joissa tavallinen maalaisjärki ja juristin järki ovat viime vuosina törmänneet. Voi sattuapa tapaus, jossa joku pahoinpidellään kuoliaaksi, läsnä on useita henkilöitä eikä kukaan heistä ole nähnyt eikä kuullut mitään eikä tiedä, kuka on taustalla, ja teot tekijät jäävät rankaisematta.

Vaikka tämä ilmeisesti ei täytä tappelun tunnusmerkistöä, mielestäni tämä on sellainen asia, jos ajattelee katuväkivallan yleistymistä tai jengiväkivallan yleistymistä, että siihen pitäisi paljon vakavammin puuttua. Se on tavallaan kaikkein mielettömintä väkivaltaa, jota tapahtuu. En aivan tarkkaan tunne, miten oikeusprosessi asiassa eteni, mutta se mielikuva, joka minulle syntyi, oli se, että tuomiota ei tullut, koska kaikki suojasivat tässä tapauksessa toisiaan. Tässä mielessä minun arkijärkeni sotii voimakkaasti tällaista juristijärkeä vastaan, jota tässä tapauksessa käytettiin.

Ed. Puisto merkitään läsnä olevaksi.

Ed. H a s s i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kommentoisin ed. Aittoniemen lo-

puksi esille ottamaa tuhotyöpykälää. Minä ymmärsin asiantuntijalausunnot siten, että yleinen vaara, josta tuhotyöpykälässä on kyse, tarkoittaa vaaran aiheuttamista ennalta määrittelemättömille ihmisille riippumatta siitä, kuinka monesta ihmisestä on kyse, eli sellaisen vaaratilanteen aiheuttamista, jossa on sattumanvaraista se, kenelle vaara aiheutetaan. Sen sijaan vasta 3 § tässä luvussa, törkeä tuhotyö, tarkoittaa niitä tapauksia, joissa aiheutetaan vaara huomattavalle ihmisjoukolla. Tämän logiikan mukaan ed. Aittoniemen huoli siitä, että yksittäisen ihmisasunnon sytyttäminen tuleen jäisi tämän pykälän ulkopuolelle, on käsittääkseni turha.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En olisi aikoinaan uskonut, että olisin tilanteessa, että puolustan ed. Aittoniemeä ja arvostelen ed. Haavistoja, jonka kanssa olemme molemmat ihmisoikeusryhmän jäseniä. Nimitäin vähän pidemmällä ajattelulla huomaa sen, että jos on klassinen tilanne, että on esimerkiksi kolme ihmistä ja yksi heistä kuolee ja kaksi on ollut mukana ja on epäiltävissä, että ne kaksi ovat jotakin tehneet, mutta ei voida todistaa, kumpi, se on kaikissa oikeusvaltioissa sellainen pattitilanne, ettei siinä mitään muuta voi tehdä kuin todeta, että tuli vesiperä. Sen takia me koetamme saada muita säännöksiä aikaan, joilla tämä voidaan hoitaa.

Tämä on ihan sama kuin se, kun useimmat ihmiset kysyvät, ed. Haavisto, miksei konnia saada takautuvasti kiinni, kun he ovat kerran käyttäneet lain aukkoa hyväkseen. Se on toinen periaate, joka pienellä miettimisellä selviää, miksei takautuvaa rikoslakia saa olla. Mutta tulen varsinaisessa puheenvuorossani ehkä vähän pidempään puuttumaan siihen, mitkä ovat sellaisia kysymyksiä, joihin valitettavasti ei poliisi eikä juristi pysty antamaan vastausta.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Haavisto, todennäköisesti Forumin tapauksessa tyypillisesti nähtiin, että yksi vain löi. Joku on lyönyt, mutta muut eivät osallistuneet millään tavalla. He eivät vain suostuneet sanomaan sitä, kuka oli lyöjä, ja tähän ei voitu tappelua sovittaa. Jos olisi jokainen sen kuin kerkesi hosunut ja potkinut, silloin olisi toteutettu tätä, niin kuin jengiväkivallassa tapahtuu. Se on tietysti poliisillekin harmin paikka, kun ei pysty näyttämään, kuka iskun antaja oli.

Ed. Hassille totean, en ryhdy tästä väittelemään, että se, joka lukee pykälän, näkee selvästi,

että vanha pyromaani-pykälä murhapoltosta ei sovi tähän lainkaan. Asiantuntijat nimenomaan viittasivat törkeään vahingontekoon, josta kiellettä muistaakseni maksimi on neljä vuotta, joten se voi tällä tavalla täyttää nämä vaatimukset. Mutta näistä pykälistä ei löydy yleisvaarallista rikosta, paitsi jos se toteutetaan siten, että kuivalla säällä sytytetään, mikä sytyttää metsän ja aiheuttaa suurelle joukolle vahinkoa.

Ed. Halonen mainitsi siitä, että yksi kuolee, kaksi on paikalla. Minä en oikein tiedä, mitä hän tällä asialla tarkoitti. Ei tämä tappelupykälään sovi. Se on vähän sama kuin Forumin tapauksessa, että joku on kuollut mutta kaverit sanovat, että en minä vain tiedä enkä nähnyt, että kaverikaan löi, eikä kolmatta näy. Se on pattitilanne ja näyttökysymys silloin.

Ed. Haavisto (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En käy ainakaan juristi Halosta vastaan väittämään varmasti. Tämä on ehkä sitten tyypillinen tilanne rikoslainsäädännössä, mutta tietysti noin arkijärjellä ajattelee silloin, että siinä on henkilöitä, jotka vähintään suojaavat rikollista tässä tilanteessa. Siinä mielessä voi kuvitella, että joku siinä ainakin syyllistyy rangaistavaan tekoon salaamalla sen, kuka todella oli asialla. Mutta voi olla, että juristi päättelee tätä asiaa toisin.

Halusin vain tuoda esiin sen, että kun on nähty selvästi tällainen porsaanreikä taikka umpikuja laissa, ehkä tämä on omiaan yllyttämäänkin joissakin tapauksissa tällaiseen menettelyyn tai johdamaan sellaiseen käytäntöön, jossa kaikki suojaavat toisiaan. Pidän tätä vain hyvin vaarallisena. Ei minullakaan tähän ole ratkaisua. Näen, että tappelupykälän säilyttäminen, jota pidän tärkeänä, on yksi reitti. Se ei ehkä Forumin tapaukseen päde, mutta juuri sellaiseen, jossa kollektiivisesti otetaan osaa johonkin pahoinpitelyyn, josta voi olla vaikka kuolemantuottamus seurauksena.

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun käsitykseni tuhotyöpykälän sisällöstä on toinen kuin ed. Aittoniemen. Minun käsitykseni on sama kuin se, joka ilmenee valio-kunnan mietinnöstä tämän pykälän perusteluista. Eli olen ymmärtänyt asiantuntijalausunnat siten, että törkeänä vahingontekona asunnon sytyttäminen tuleen voisi tulla kysymykseen vain sellaisessa tapauksessa, jolloin on aivan selvää, että asunnossa ei ole ketään, esimerkiksi keskellä talvea saareissa pakkasella kesämyrskyä sytyttämi-

nen tuleen. Vain tällainen tulen sytytys voisi olla törkeä vahingonteko. Muussa tapauksessa aina kaikissa niissä tilanteissa, joissa on pienikin mahdollisuus, että ihmisiä on sisällä, kysymyksessä on tuhotyö.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minun puolestani voidaan päästä pian jatkamaan, minä en jatka enää. Kunnioltan toisten näkemyksiä, mutta on itsestään selvää, että se, jos asunto sytytetään tuleen ja sieltä hetken kuluttua sääntää kaksi ihmistä, miestä tai naista takapuoli tuleessa metsään, ei tuota yleistä vaaraa. Siis täytyy olla ennalta tietämätön ja suurempi joukko ihmisiä, ennen kuin tämä toteutuu. Mitä tulee valiokunnan mietintöihin, niissä on epätoivoisesti yritetty itsestään selvää asiaa kääntää sillä tavalla, että se olisi näin, mutta on epäonnistuttu surkeasti. Se ei ole toki laati-
jan vika, vaan meidän väittelymme aiheutti tämän asian.

Jos rouva puhemies sallii, totean vielä ed. Haavistolle, että sellaisessa tapauksessa, jossa on kysymys tappelusta, nimenomaan tämän perusteella joutuu rangaistavaksi sellainenkin, joka vaikka vain pitelee kiinni uhria, että uhri ei pääse karkuun, jota mökitään siinä, tai sulkee tien uhrilta tai muuta. Sellainen on osallisena tässä asiassa, vaikka hän ei uhria suoranaisesti potkaisisikaan. Se on tämän tarkoitus.

Ed. Halonen: Arvoisa puhemies! Haluan aloittaa puheenvuoroni kiittämällä lakivaliokunnan puheenjohtajaa Laxia ja myös valiokunnan muita jäseniä hyvästä yhteistyöstä, joka mielestäni kesti varsin pitkän, vaikean ja monivaiheisen prosessin. Tietysti tämän työn onnistumista oli suurelta osaltaan auttamassa myös se, että meillä oli oman erinomaisen sihteerimme lisäksi "vuokrattuna" toinen sihtööri Timo Tuovinen oikeusministeriöstä. Uskon, että me olimme siinä mielessä etuoikeutettuja, että me pystyimme käyttämään tällä tavalla työvoimaa normaalia enemmän ja saamaan rikoslakiprojektin toisen osan nyt toivottavasti kunnialliseen päätökseen.

Hallituksen esityksen ja siihen liittyvien kahden muunkin hallituksen esityksen käsittely mielestäni noin pääpiirteittäin sujui siis varsin hyvässä lainsäädäntöhengessä. Kun sanon näin, tarkoitan sillä sitä, että valiokunnan mietinnöstä näkee, että esimerkiksi rikoslakiin on tehty useita muutoksia. Se ei mielestäni osoita sitä, että hallituksen esitys olisi ollut tavallista huonommin valmisteltu, vaan sitä, että ehdotukseen on perus-

teellisesti perehdytty ja että nämä ovat itse asiassa sellaisia elämänalueita, keskeisiä arvoja, joista valiokunnan jäsenillä oli hyvin vakaa käsityksensä, jonka he halusivat myös tekstissä näkyvän.

Omalta osaltani olen itse mietinnön joistakin kohdista erinomaisen tyytyväinen ja haluan mainita niistä, kun ne lähes yksimielisinä kannanottoina ovat kuitenkin mukana tavallaan niin itsestään selvyyksinä, että niihin ei ehkä kiinnitetä huomiota. Mielestäni on erinomaisen hyvä asia, että valiokunta on ottanut tiukan kannan rotusyrjintään ja kaikkiin sen lieveilmiöihin. Mielestäni jopa käyty keskustelu osoittaa sitä, että kansanedustajat ovat varautuneet siihen, että nykyinen vielä suhteellisen rauhallinen tilanne saattaa Suomessakin kääntyä huonompaan suuntaan.

Rikoslain 11 luvun 8 § oli hallituksen esityksessä huonossa muodossa. Mielestäni, ja tähän liittyy valiokunta täysin, ei ole mitään syytä teon tunnusmerkistön eikä asteikon osalta lieventää arvostelua koskien, niin kuin termi sanoo, kiihottamista kansanryhmää vastaan. Haluan tässä yhteydessä mainita, että Suomi on myös Euroopan neuvoston jäsenvaltiona sitoutunut edistämään rasismien voittamista ja suvaitsevaisuuden lisäämistä. Rikoslaki toki on vain yksi keino muiden joukossa. Mutta olisi ollut erittäin omalaatuinen tilanne, jos juuri tällaisen projektin kestäessä Suomi olisi yhtäkkiä löysentänyt omaa lainsäädäntöään. Tässä mielessä on siis hyvä asia, että olemme pitäneet tiukalla ohjaksia. Sen sijaan olisin tietysti toivonut, että syrjintäpykäliin olisi otettu mukaan pieni sana "erittäin", että kysymys olisi ollut erittäin painavasta syystä, jolla voi tehdä poikkeuksen. Mutta hyvä näinkin, jos tulkinta pysyisi tarpeeksi vakavana.

Samoin olen tyytyväinen siitä, että maanpetosrikosten osalta on mielestäni siirrytty moderniin aikakauteen. Päinvastoin kuin ed. Aittoniemi pidän hyvänä sitä, että politiikasta vastataan politiikalla. Pääsääntö on se, että jos tehdään huonoa politiikkaa, joutuu pois tällaisista tehtävistä. Rikoslain mukaan ottaminen on mielestäni tarpeellista vain niiltä osin kuin todella on kyse tärkeistä, selkeästi määriteltävistä asioista.

Myönnän suoraan, että koko 12 luvun käsitteilyn osalta oli kyllä pieni epävarmuuden osa sen takia, että nämä ovat kuitenkin asioita, jotka aika vähän tulevat edes juristille arkipäivän työssä akuuteiksi ja tavalliselle kunnan kansalaiselle vieläkin vähemmän. Toivottavasti asiantuntijoiden laatimat pykälät muilta osin täyttävät jatkoarvioinninkin kriteerit. Sen sijaan poistamistamme ja muuttamistamme pykälästä olen sitä miel-

tä, että poistot ja muutokset olivat erinomaisen oikeaan osuneita. Ainakin tämän verran mielestäni tätä piti muuttaa.

Samoin tähän liittyy syyteoikeuskysymys, joka omalla mielenkiintoisella tavallaan liittyy presidentin valtaoikeuksia koskevaan keskusteluun. Toki me poistimme presidentiltä syyte-oikeuden harkinnan sitä kautta, että itse pykälä tuli tyhjäksi sisältä, emmekä käyneet lainkaan keskustelua siitä, olisiko muutoin, jos tuollainen pykälä olisi hyväksytty, tehty valtiosääntöoikeudellisesti oikeaan osunut ratkaisu. Oikeammin sanottuna kävimme hyvin vähän sitä keskustelua. Se vähä keskustelu, mitä käytiin, antaisi minun mielestäni arvata, että siinäkin tapauksessa syyteoikeutta ei olisi pidetty siinä muodossa, mitä hallitus esitti.

Mitä tulee henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin, kuulun niihin, jotka pitävät tästä uudesta jaosta. Olisin mielelläni nähnyt myös sen, että murhasta olisi ollut elinkautisen ohella myös 12 vuoden, siis määrävuotinen rangaistus, sen vuoksi, että en pidä oikeana menettelyä, että nimenomaan murhan osalta säännönmukainen vapauteen tulo joka tapauksessa tapahtuu armahduksen kautta. Mielestäni presidentti Koivisto oli oikeassa sanoessaan, että armahdusinstituutti hänen mielestään sopii huonosti nykyaiseen yhteiskuntaan. Nyt eduskunta jätti tietien tahtoen lakiin pykälän, jossa tämä on ainoa käytötapa. Mutta toivottavasti tähän kolmannessa vaiheessa voidaan palata.

Sen sijaan mukaan otettu surmasäännös, eli niin kuin joku sanoi, pikkutappo, tätä sanaa nyt ei tietysti saa käyttää julkisesti, mielestäni uutta nimikettä myöten on tarpeellinen ja hyvin löydetty. Toivon, että se nyt lakivaliokunnan hyväksymässä muodossa tulee käyttöön.

Sen sijaan kuulun niihin, jotka eivät pitäneet tappelupykälästä lähinnä sen vuoksi, että se antaa uskoa, että se vastaisi kysymykseen, joka täälläkin on esitetty, eikä se kuitenkaan sitä tee. Se on toisin sanoen turha toivo. Mutta omalta puoleltani en näe sitä nyt varsinaisen vastaanpanemisenkaan aiheeksi sen vuoksi, että jos juuri nimenomaan tällaisten jengitappelujen, mahdollisesti vielä etniseltä pohjalta olevien yhteenottojen ehkäisyssä sillä on pienikin signaali-merkitys, niin kyllähän se siellä paikkaansa puolustaa.

Heitteillepano on myös lakivaliokunnan omaa käsialaa, jos niin voi sanoa. Tätä olen myös ollut itse mukana hyväksymässä ja pidän sitä tarpeellisenä.

Sen sijaan haluaisin lyhyesti todeta, että tieto- ja viestintärikoksista huomasimme sen, että ne ovat varsin vaikeita hahmottaa konkreettisesti tilanteiksi. Yritys, minkä olemme tehneet, on kuitenkin parempi kuin tämänhetkinen tilanne. Mutta saattaa kyllä olla mahdollista, että niihin vielä jossain vaiheessa palataan. Mielestäni sellainen asenne kuitenkin on oikea, että sinänsä yhteiskunnan teknistyminen, tietokoneiden käyttöönotto jne. ei muuta perusarvoja ja asenteita. Näin ollen jos tätä uutta välineistöä käytetään hyväksi sanoisinko vanhanaikaisella tavalla, niin kaikki nämä pystytään kuitenkin tämän säännösten puitteissa käsittelemään.

Oikeastaan suurin tyytymättömyyden aihe, arvoisa puhemies, minulla, koko sosialidemokraattisella ryhmällä ja uskallan jopa laajentaa puheenvuoroni sanoakseni, että luullakseni koko oppositiolla oli se, että työrikosten aliarviointi jäi edelleenkin rikoslakiin.

Ympäristörikosten osalta me emme päätyneet yksimielisyyteen, mutta kuitenkin rikos- ja rangaistusasteikko yleensä ja myös yhteisösakon mukaan saanti olivat mielestäni avautsa moderniin suuntaan tällä alueella. Työrikkokset jäivät tässä suhteessa lähes kummajaiseksi.

Kysyisin ensimmäiseksi, uskovatko hallituspuolueiden edustajat, ettei törkeitä työrikkoksia muka ole. Rikoslakiuudistuksen yhteydessä on omaksuttu normaaliksi kirjoitustavaksi erottaa tavalliset ja törkeät rikokset ja näin oli tehty myös työrikosten osalta vielä komiteavaiheessa. Sen sijaan oikeusministeri Pokka aikoinaan poistatti nämä hallituksen esityksestä. Lakivaliokunnassa kaikki käsiin saadut sekä työ- että rikosoikeuden professorit puolsivat törkeiden työrikosten mukaanottoa ja myös yhteisösakoseuramusta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies Pirkko K. Koskinen, joka on myös aikaisemmalta kokemukseltaan työoikeuden asiantuntija, yhtyi näihin kannanottoihin. Yhteenvetona voi sanoa, että kaikista kuulemistamme asiantuntijoista vain työnantajajärjestöt olivat vastaan, siis ne, joiden jäsenet olisivat voineet näihin syyllistyä.

Oikeusministerin vaihduttua toivoimme sosialidemokraattien piirissä palaamisen asiantuntijoiden kantaan olevan mahdollista, koska oikeusministeri Anneli Jäätteenmäki ilmoitti olevansa kaksijakoisen työrikosluokittelun ja yhteisösakon kannalla. Tästä huolimatta hallituspuolueiden kansanedustajat lakivaliokunnassa halusivat pysyä hallituksen esityksen kannalla. Erityisesti kokoomuksen ryhmälle tämä tuntui olevan ylitsepääsemätön asia.

Sosialidemokraattien ja muun opposition vaatimus törkeistä työrikoksista ei edes ollut venhimoinen. Ehdotimme, kuten vastalauseestakin näkyy, enimmäisrangaistukseksi professorikomitean linjoilla pysyen vain kahta vuotta vankeutta. Esimerkiksi ympäristörikosten osalta päästään jo kuuteen vuoteen. Kun työrikosten enimmäisrangaistukseksi hallituspuolueiden tahdosta jää vain yksi vuosi vankeutta, ei se ole pelkästään ihmisten hengen ja terveyden vaarantamisen väheksymistä työpaikoilla, vaan se on myös rikosten selvittämisen, vanhentumisen ja muiden seuraamusten osalta selvä alennusmyynti.

Valiokunta lausui onneksi selvästi kantansa siitä, että mikäli työturvallisuusmääräysten rikkomisesta on konkreettisenä seurauksena hengen menetys tai ruumiinvamman tuottaminen, ne pitää ottaa huomioon rikoslain 21 luvun säännösten mukaisesti. Tätä jotkut pitivät aivan itsensänselvyytenä, mutta käytännön juristina voin sanoa, että näiden seikkojen alleviivaaminen tekee hyvää suurimmalle osalle tuomarikuntaa.

Kaiken kaikkiaan, summa summarum, voin sanoa, että kun muutoin toisen ihmisen hengen tai terveyden vaarantaminen on tiukasti säännelty, vastakohtaisuus työpaikkojen turvallisuuteen päin on silmiinpistävä. Tässä kohtaa myös ed. Aittoniemi yllättäen oli samaa mieltä enemmistön kanssa ja katsoi, ettei työmiehen henki niin kovin tärkeä työpaikalla ole. (Ed. Laine: Vain niin teki ed. Aittoniemi!) — Se näkyy äänestyskäyttäytymisestä.

Sen sijaan rikoslaista löytyi hallituspuolueiden mielestä keinoja työelämän hoitamiseen. Nimittäin rikoslaki löytyi suojaamaan järjestäytymättömiä. Työntekijöiden järjestäytymisoikeus on sekä kansainvälisin sopimuksin että Suomen lainsäädännöllä ollut perinteisesti suojattu. Myös oikeutta olla järjestäytymätön on perinteisesti kunnioitettu työmarkkinaosapuolten välillä. Sehän on jo mainittu ns. tammikuun kihlauksessakin.

Edellä työrikosten osalta kuvattua työnantajien rangaistusvastenmielisyyttä silmällä pitäen tuntui erikoiselta heidän intonsa ns. negatiivisen järjestäytymisoikeuden suojaamiseen käynnissä olevan perusoikeusuudistuksen lisäksi rikoslaila. Lakivaliokunnan hallituspuolueisiin nojaava enemmistö haluaa, että myös järjestäytymättömän työntekijän painostamisen yritys on rangaistava, eikä toisaalta katso sen estävän normaalia jäsenhankintaa. Toivottavasti näin on käytännössäkin.

Työrikosten selvittämiset olisi mielestäni turvattu riittävin resurssein. Asiantuntijakuulemisessa kävi ilmi, että työrikoksia koskevien säännösten heikentämisen ohella poliisilta on viety Helsingissä sen työrikoksiin perehtynyt erikoisryhmä. Pidän erinomaisena asiana sitä, että lakivaliokunta yksimielisesti lausui huolensa tästä. Toivon, että poliisi nyt saisi myös näihin tehtäviin riittävästi resursseja.

Työrikosten torjunta, tehtyjen rikosten tehokas selvittäminen ja riittävät rangaistukset olivat sosialidemokraattien tavoitteina. Sen sijaan meillä ei ole mitään syytä panna keinotekoisesti jotain työpaikan ihmistä ottamaan sellaista rikosta syykseen, jossa on kyse itse asiassa yhtiön omaksumasta politiikasta. Sekä työympäristöettä talousrikoksissa yhteisösakolla voi olla merkitystä kuitenkin vain siinä tapauksessa, että se on riittävän suuri ja todennäköinen uhka yritysten tehdessä päätöksiä.

Lakivaliokunnan enemmistön tarjoama 5 miljoonan markan yläraja on vaatimaton verrattessa sitä esimerkiksi yksityisten ihmisten viime aikoina maksettaviksi tuomittuihin vahingonkorvauksiin. Yhteisösakko ei tietenkään poista vahingonkorvauksen käyttömahdollisuutta, mutta esimerkiksi ympäristörikoksissa itse henkilökohtaisesti soisin yhteisösakolle muodostuvan koko yhteiskunnan kannalta hieman vahingonkorvauksen tapaisen luonteen. Kun se kuitenkin tuomitaan, se ehkä auttaisi tässä mielessä pitämään yhteisen ympäristömme ja luontomme puolta.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunta oli yksimielinen siitä, että rikoksista tuomitut henkilöt pitäisi nykyistä tiukemmin pitää vangittuina. Sen sijaan oppositio olisi toivonut tässä samassa laissa, kun pidätysoikeutta laajennettiin, tervettä harkintaa niissä tapauksissa, joissa tuomioistuinkäytännön mukaan olisi tosiasiasa tulossa vain sakkoa. Haluan nyt ääneen ihmetellä sitä, että kun yleensä poliisin oikeuksia ja valtuuksia koskevassa lainsäädännössä on kovasti puolusteltu sitä, että kyllä poliisi osaa arvioida tulevia tilanteita ja mielestäni ed. Aittoniemikin puheenvuorossaan puhui samansuuntaisesti, niin kuitenkin valiokunnassa se, että olisi tällainen edellytys kirjoitettu, että jos on sakkoa tulossa, ei myöskään näihin pakkokeinoihin ryhdyttäisi, oli kuulemma aivan kohtuuton vaatimus. Silloin puolestaan ed. Aittoniemi katsoi, ettei sellaista voi poliisilta vaatia, silloin ei taas sitä eroa voida tehdä.

Vielä on jäljellä muutama minuutti aikaani,

jonka haluan käyttää toteamalla ed. Aittoniemen vastalauseesta, että itse käytäntönä minua kovasti hämmästytti se, että tämän prosessin aikana keskustapuolueen ryhmän vastaava vaihtui. Se ei tietysti minulle kuulu, että ed. Aittoniemi siirtyi keskustapuolueen ryhmään ja hänestä tuli ryhmän vastaava. Käsitin kuitenkin, että hallituspuolueiden edustajina he olisivat tehneet jotain yhteistyötä, mutta yllätykseksi, kun vastalauseita tehtiin, täältäähän löytyykin ed. Aittoniemen oma vastalause, johon joiltakin osin myös muut ryhmän jäsenet yhtyivät. Hiukan tuntuu, että keskustapuolueella on ollut sanoisinko vapaan assosiaation teoria täällä tehtäessä näitä päätöksiä. Sen sijaan voin sanoa, että vaikka kokoomuksen kanssa otin kovasti yhteen näistä työrikoksista, heillä näytti olevan hyvin johdonmukainen linja sikäli, että ryhmä tiesi, mitä halusi.

Edustajat Alho ja Lehtinen merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Täytyy todeta, että työrikosten osalta totta kai siinä ratkaisussa, mikä on tehty, pysytään. Mutta ed. Halonen varmaan tietää, että jonkin verran sympatioita ajattelulle, mitä oppositio esitti, toki oli olemassa. On myös otettava huomioon, että siinä, mikä jäi voimaan, eli yksiasteisessa rangaistusasteikossa tai yhdessä pykälässä on rangaistuksen yläraja yksi vuosi. Kun teidän ehdotuksessanne perusrikoksesta olisi ollut yläraja puoli vuotta, monessa käytännön tapauksessa laki on työnantajalle ankarampi kuin kaksiasteisena. Tämä ainakin meidän ryhmässämme noteerattiin ja tätä mietittiin ja tuotiin varmasti esillekin, että tämä korvaa tätä asiaa.

Kun oli puhetta pakkokeinolaista ja siitä tapauksesta, että on oletettavissa sakkoo, tuskinpa sellaisissa tapauksissa tällaista pidättämisoikeutta juuri käytetäänkään, jos olisi odotettavissa pelkästään sakkoo. Toisaalta on lähdeittävä siitä, että poliisi ei voi tietenkään olla tuomioistuimien, vaan on vain seurattava lainsäädäntöä ja niitä perusteita, jotka ovat olemassa, mutta minä uskon, että tämä lisäys siihen ei muuta käytännön elämää miksiäkään. Poliisi harkitsee kyllä hyvin tarkasti pakkokeinojen käytön tänä päivänä. Se on hyvin tarkasti valvottu näissä asioissa.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan niin kuin ed. Aittoniemi sanoi, tämä on ollut sellainen vanha kädenvääntö. Jos vanhoja esityksiä katsoo, silloin kyllä uskottiin, että poliisimies pystyy tällaisen eron tekemään. Onkohan nyt poliisikunta heikentynyt?

Toinen asia on, kun ed. Aittoniemi viittasi siihen, että pysytään siinä, mikä on sovittu. Minäkin haluaisin tietää, mitä sitten on sovittu, kun kaikki asiantuntijat työrikosten puolella olivat sitä mieltä, että pitäisi olla tavallinen ja työrikos, ja pitäisi käyttää yhteisösakkoa. Työnantajat olivat ainoat, jotka vastustivat. Minkään muun pykälän kohdalla lakivaliokunnassa ei näin tapahtunut, että yhden ainoan asiantuntijan pohjalta olisi sitten enemmistö muodostanut kantansa. Jääpä kysymään, mitä oli sovittu, ja onko se oikea tapa tehdä rikoslakia.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Haloselle olisin huomauttanut, että yhtä ehdoton kansalaisoikeus on järjestäytyä kuin olla järjestäytymättä. Te tiedätte vallan hyvin, että tällaisia painostuksia työpaikoilla tapahtuu, ja se ei voi olla oikein.

Minä vain kysyn, millä tavalla tämä yhteiskunta pääsee siihen, että kun ihmisillä on oikeus kuulua puolueisiin tai olla kuulumatta, niin kuitenkin yhteiskunta syrjii tietyissä asioissa sitoutumattomia.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olen ed. Ukkolan kanssa täsmälleen samaa mieltä. Tottakai pitää olla oikeus järjestäytyä ja olla järjestäytymättä, ja sen takia me olemme kannattaneet perusoikeusudistukseen tätä kohtaa. Olisimme nielaisleet paljon helpommin sen tälläkin puolella, jos vastavasti työmiehen henki olisi ollut työpaikalla myös jonkinlaisessa suojassa. Mutta tällä ajattelumallilla, mikä tässä nyt on, jää kysymään sitä, ammattiyhdistysliikekö se ed. Ukkolankin mielestä on pahin vaara ja riski, mikä työpaikoilla työmiestä kohtaa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä en maininnut mitään, mitä oli sovittu. Ei ollut puhetta sanasta "sovittu". Sellaista ei varmasti minun puheenvuorostani löydy.

Hallitus oli tehnyt esityksen. Tämä oli hyvin keskeinen asia rikoslainsäädännössä. Meidän harkintamme johti aikaisemmin mainitsemistani syistä siihen, että me voimme tämän hyväksyä,

koska tämä lainsäädäntö, joka nyt hyväksytään, monissa käytännön tapauksissa on ankarampi kuin se teidän esittämänne kaksiportainen järjestelmä, joka on teidän vastalauseessanne. Tästä on kysymys.

Ei saa tuoda sellaisia sanoja, joita ei esitetä. Emme me ole mitään sopineet. Hallituksen esityksen me hyväksyimme mainitsemillani perusteilla.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä minun mielestäni tässä jotain mielenkiintoista on, kun oikeusministeri Jääteenmäki olisi antanut luvan. Hän on meidän kannallamme, meidän, jotka hävisimme. Ja se on minun mielestäni ihan sievistelyä, että väitetään nyt sitten, että tämä pykälä olisi joka tapauksessa parempi. Ei minun mielestäni ole yksiselitteisesti myöskään niin, että mitä ankarampi, sen parempi.

Normaali kirjoitustapa on se, että on tavallinen rikos ja törkeä rikos. Ja miksi pistää niitä kaikkia samaan pykälään? Tottakai voisin sanoa, että vanhanaikainen, luokkakantainen ajattelutapa, jos saataisiin sitten nämä asteikot joskus tulevaisuudessa huomattavasti kovemmiksi, voisi nyt sitten yhtyä tähän ed. Aittoniemen esille ottamaan kantaan. Mutta että tämä olisi ollut keskustaryhmän kanta, että tältä pohjalta mennään, niin näinhän ei tapahtunut, vaan kysymys oli siitä, että ed. Aittoniemi, myönnän, tunsisuurta viehtymystä tulla meidän rinnallemme tähän pykälään, mutta sitten vain joutui riviin ja äänesti ihan niin kuin muutkin hallitusryhmän edustajat.

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Kokonaisuutena nämä kolme lakia, jotka nyt ovat käsiteltyssä, merkitsevät huomattavaa parannusta nykytilaan ja haluan omasta puolestani myös esittää kiitokset kaikille niille lukuisille ihmisille, jotka tämän uudistuksen valmisteluun ovat osallistuneet.

Yhtenä esimerkkinä siitä vanhentuneesta lainsäädännöstä, jota tämä rikoslain uudistuspaketti nyt tulee korvaamaan, haluan lukea voimassa olevat pykälät valtiopetoksesta, jotka nyt kohta sitten tulevat kumoutumaan.

1 §: ”Joka, aikoen surmata [Keisarin ja Suuriruhtinaan] ottaa hänet hengeltä, taikka sitä yrittää, tuomittakoon valtiopetoksesta [kuolemanrangaistukseen].”

2 §: ”Joka, aikoen:

1) viedä [Keisarilta ja suuriruhtinaalta] vapauden, saattaa hänet vihollisen tahi kapinoitsijan

valtaan, riistää häneltä korkeimman vallan, taikka estää häntä sen käyttämisestä;

2) [Venäjän] Valtakunnasta irroittaa [Suomenmaan, tahi] jonkun osan siitä, [tahi muun Venäjän Valtakuntaan kuuluvan alueen], taikka saattaa jonkun osan [Venäjän] Valtakuntaa vieraan vallan alle; taikka

3) laittomalla tavalla kumota tahi muuttaa [Keisarikunnan tahi Suuriruhtinaanmaan] hallitusmuodon” ... ”rangaistakoon valtiopetoksesta [kuritushuoneella] elinkaudeksi taikka vähintään kahdeksaksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi.”

Nämä nyt sitten tulevat kumoutumaan tämän uudistuksen myötä monen muun hyvin vanhan pykälän ohella.

Ed. Halonen toi jo esille hyvin monta sellaista asiaa, joihin yhdyin. Työrikosten osalta mm. olen hänen kanssaan samaa mieltä. Siinä vaiheessa, kun hallitus antoi tämän paketin eduskunnalle, tehtiin muutama selkeä poliittinen päätös, jossa poikettiin aikaisemman valmistelun linjasta. Yksi näistä poliittisista päätöksistä oli se, että työrikoksista pudotettiin ”törkeä työturvallisuusrikos” pois, eikä mielestäni tämä ole järkevä linja.

Toinen vastaavanlainen poliittinen päätös oli tämän ns. negatiivisen järjestäytymisvapauden ottaminen mukaan rikokseksi. Ed. Ukkolan kanssa olen tästä asiasta siltä osin samaa mieltä, että paheksun painostamista, kummin päin se sitten tapahtuukin: Painostetaan ihmisiä sitten eroamaan ammattiliitosta tai olemaan siihen liittymättä tai sitten painostetaan liittymään tai pysymään jäsenenä. Mutta kuitenkin mielestäni se, että tässä hallituksen esittämässä ja valiokunnanikin hyväksymässä pykälässä rinnastetaan täysin työnantajan ja työntekijöiden teot, on mielestäni suhteetonta. Se on yksi selkeästi poliittinen ja huono päätös, mikä tähän pakettiin sisältyy.

Seuraavaksi haluan todeta muutaman asian ympäristörikoksia koskevasta luvusta, joka sekin on edistysaskel verrattuna nykytilaan mutta olisin suonut, että se olisi hieman suurempi edistysaskel, kuin mihin valiokunta oli valmis. Tämän luvun 1 §:ään ympäristön turmelemisesta olisin halunnut muutamia tiukennuksia. Valiokuntahan muutti tämän teon määrittelyä. Kun hallituksen esityksessä luetellaan kaikkea, mitä päästetään ympäristöön, valmistetaan, tuodaan maahan jnp. siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa, niin ”vaara”-sanan valiokunta va-

litettavasti poisti lähinnä työnantajapiirin vaatimuksesta.

Olen tästä pahoillani, vaikka en sinänsä usko, että tällä tulee olemaan kovin suurta vaikutusta oikeuskäytäntöön. Mutta olen jatkuvasti hämentynyt sellaisista asenteista, tulevat ne sitten työnantaja- ja bisnespiirien tai oikeistokansanedustajien taholta, joiden mukaan huolehtiminen ympäristöstä olisi ensisijaisesti liiketoiminnan vaarantamista.

Esimerkkinä voin kertoa, että Pohjoismaiden neuvoston talousvaliokunnan kokouksessa tämän viikon maanantaina kuulin Pohjoismaiden Investointipankin edustajien selostusta pankin toiminnasta. He totesivat, että he ovat ottaneet vakituiseksi käytännöksi suorittaa lainoittamiensa projektien ympäristöarvioinnin siitä syystä, että ovat kokemuksesta todenneet, että ympäristön laiminlyöminen voi pilata sen bisneksen, millä laina on tarkoitus maksaa takaisin. Tämä on yksi esimerkki siitä, että liikemaaailmassa on tässä asiassa järkevämpääkin käytäntöä. Mielestäni se käsitys, että ympäristöstä huolehtimista pidetään ensisijaisesti jonkinlaisena vaarana bisnekselle, on kerta kaikkiaan vanhentunut ja elävän elämän vääräksi osoittama.

Toinen muutos, mitä tähän pykälään olisin halunnut, on se, että näiden kaikkien tekemuotojen tahallisen rikoksen yritys on rangaistava, eikä vain jätteen maahantuonnin tai Suomen kautta kuljettamisen yritys.

Paljon vakavampi puute ympäristörikosluvussa on rikosten vanhentuminen, johon ympäristövaliokuntakin kiinnitti huomiota lausunnossaan. Ympäristövaliokunta totesi lausunnossaan, suora sitaatti: "Ympäristörikoksissa ei ole harvinaista, että seuraamukset ilmenevät vasta pitkän ajan kuluttua itse teon tai laiminlyönnin tapahtumisesta. Näin on esimerkiksi silloin, jos myrkyllistä ainetta sisältäviä tynnyreitä on haudattu maahan tai upotettu vesistöön ja seuraukset ilmenevät vasta tynnyreiden ruostuttua tai muutoin hajottua. Tällaisissa tilanteissa vanhentumiskysymys on osoittautunut ongelmalliseksi.

Ympäristövaliokunta katsoo, että vanhentumiskysymys on ympäristörikoksissa oleellisen tärkeä asia. Vanhentumissäännökset eivät saa muodostua tarpeettomiksi esteiksi rangaistusseuraamusten määräämiselle."

Tähän vanhentumisongelmaan on olemassa periaatteessa kaksi mahdollista ratkaisua. Toinen on nostaa rikosten rangaistusasteikkoa, jolloin vanhentumisaika pitenee automaattisesti. Toinen on taas sitten säätää erityinen vanhentu-

misaika tietyille rikostyypeille. Vaikka tämä on sinänsä poikkeusmenettely, niin ei se nyt aivan ainutlaatuista ole. Siitä kertoo sekin, että tähän samaan pakettiin liittyvässä esityksessä oikeushenkilön rangaistusvastuusta on säädetty 5 vuoden erityinen vähimmäisvanhentumisaika niille teoille, joita tämä laki koskee. Esitinkin, kuten vastalauseessamme todetaan, että ympäristöriskien, lukuun ottamatta kaikkein lievimpiä tekoja eli ympäristörikkomuksia, lyhin vanhentumisaika olisi 10 vuotta. Olen todella pahoillani siitä, että valiokunta ei tähän voinut yhtyä.

Sitten muutamia muita yksityiskohtaisempia huomautuksia rikoslaista. Ed. Aittoniemi jo otti esille tuhotyöpykälän. Olen itse hieman huolissani tuhotyöpykälän muotoilusta, mutta aivan eri syystä kuin ed. Aittoniemi. Minulle, joka olen lakiasioissa maallikko, nimittäin lakivaliokunnan työssä on käynyt selväksi tällainen moderni oikeusperiaate, jonka mukaan pyritään mahdollisimman täsmällisesti erilaiset rangaistavat teot rikoslaissa määrittelemään. Todella, kuten jo esimerkiksi ed. Halosen aikaisemmasta vastauspuheenvuorosta on tullut esiin, periaate on se, että jos on olemassa joku sinänsä vaikka kuinka paheksuttava teko, jota ei ole ajoissa hoksattu säätää rangaistavaksi, niin ihmistä, joka tällaiseen tekoon on syllistynyt, ei myöskään voida rangaista.

Minä vain insinöörikoulutukseni pohjalta olen ollut hieman huolissani, sisältääkö tuhotyöpykälän määrittely, jossa puhutaan tulipalon sytyttämisestä, räjäyttämisestä ja veden, tulvan tai muun luonnontilan mullistuksen aikaansaamisesta, kaikki ne mahdolliset asiat, mitä noin maalaisjärjellä voisi pitää tuhotyönä, kun otamme huomioon, että ihminen on luova olento ja kekseliäs.

Mutta emme saaneet aikaan yhteisymmärrystä muotoilusta, joka olisi ollut sen tapainen, että näiden tekemuotojen lisäksi joku jollain muulla tavalla aiheuttaa vaaraa, joten en nyt sitten lähtenyt tästä mitään muotoiluesitystä tekemään. Mutta haluan vain varmuuden vuoksi eduskunnan pöytäkirjoihin sen kertoa, että tällainen huoli on minulle syntynyt. Jos nyt sitten joku jonkin semmoisen tihutyön muodon keksii, jota tämä pykälä ei kata, niin olen ainakin tähän asiaan kiinnittänyt huomiota lakivaliokunnassa.

Vielä pari yksityiskohtaisempaa huomautusta. Valiokunnan puheenjohtaja Lax jo puhui, mikäli muistan oikein, kuolinhoitopykälästä ja myös ed. Aittoniemi otti siihen kantaa. Itse olen sitä mieltä, että valiokunta menetteli epäviisaasti

jättämällä rikoslaista pois sellaisen selventävän pykälän, jossa rikoslain osalta olisi todettu, että niiden hoitomuotojen, jotka eduskunta on jo po-tilasoikeuslaissa hyväksynyt, noudattamista ei voida pitää henkirikoksena. Valiokunta osoitti mielestäni ikävää arkuutta, kun tällaista pykälää ei uskallettu lisätä.

Vielä aivan pieni yksityiskohta. Tulen lain toisessa, yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään ilkeävaltapykälästä sanojen ”tai kiroamalla” pois-tamista. Kun pykälässä jo valmiiksi puhutaan meluamisesta, niin muu kuin äänekäs, meluava kiroaminen ei mielestäni ole sellainen asia, josta pitäisi rikoslaissa sakkoja tai muitakaan rangaistus-ia ihmisille tuomita.

Arvoisa puhemies! Vielä muutama huomau- tus kahdesta muusta laista, joista samassa yhtey- dessä keskustelemme.

Pakkokeinolaista huoleni on hyvin saman suuntainen kuin ed. Halosella. Kun tässä muute- taan lakia siten, että pidätys-oikeus koskee tekoja, joissa vuosi vankeutta on mahdollinen rangaistus, tämä laajentaa ainakin teoriassa aika paljon niitä tekoja, joita tämä voi koskea. Vuoden van- keusrangaistus on lainsäädännössä esimerkiksi seuraavista rikoksista: markkinointirikos, us- konrauhan rikkominen, vietteleminen, perättö- män lausuman antaminen, aviopetos, salakatselu, herjaus, sotilaan niskoittelu ja kurittomuus, kilpailunrajoitusrikos, rehulakirikos, lannoitela- kirikos, työantajan työlu-parikos sekä perättö- män lausuman antaminen isyyden selvittämisessä. Näistä teoista suurin osa lienee sellaisia, että uskoisin eduskunnan olevan yhtä mieltä siitä, että vangitseminen ei ole mitenkään välttämä- töntä tutkinnassa. Juuri siksi olen kannattamassa sitä, että valiokunnan mietintöön olisi lisätty selventävä lausunto, joka kuuluu: ”Valiokunta katsoo, että pidättämistä ei tule suorittaa rikok- sesta, josta tavallisesti tuomitaan vain sakkoran- gaistus.”

Yhteisösakkoa tai oikeushenkilön rangaistus- vastuuta koskevasta laista, joka on sinänsä suuri edistysaskel, totean vain, arvoisa puhemies, että olen siihen jääneistä heikkouksista samaa mieltä ed. Halosen kanssa, eli siitä, että yhteisösa- kon yläraja on naurettavan alhainen. Meillä on yri- tyksiä, joiden liikevaihto on useita miljardeja markkoja. Luin esimerkiksi viime syyskuussa lehdestä, että Yhtyneille Paperitehtaille oli viime vuoden alusta elokuun loppuun mennessä oli eh- tintynyt kertyä voittoa 1,4 miljardia markkaa. Täl- laisille firmoille yhteisösakko, jonka yläraja on 5 miljoonaa markkaa, on aivan naurettavan pieni,

ja sen vuoksi kannatin korottamista. Samoin vanhenemisajasta olen sitä mieltä, että viiden vuoden erityinen vanhenemisaika on liian alhai- nen yhteisösa- kon piiriin kuuluvissa asioissa. Mutta näistä palaamme äänestämään yksityis- kohtaisessa käsittelyssä.

Ed. H a l o n e n (vastauspuheenvuoro): Ar- voisa puhemies! Haluan ainoastaan sanoa sen ääneen, että ongelmat, mitä ed. Hassi otti esiin nimenomaan tällaisesta aika kasuistisesta kirjoi- tustavasta, eivät osoita mitään hyvää kirjoitusta- paa — katson parvekkeelle, kun näen siellä koko joukon juristeja — mutta parempaakaan ei siihen hätään saatu. Epäily, minkä ed. Hassi esitti, oli olemassa, vaikkakin myös käsitteellisesti pyrit- tiin kuvaamaan pidemmän aikaista tapahtumaa, kun pykälässä on.

Minun mielestäni jatkovalmisteluissa pitäisi tietysti pyrkiä mahdollisimman pitkälle yleiskä- sitteisiin, jotka kuitenkin kattaisivat kyllin tiu- kasti yksittäiset kohdat. Ehkä tämä on sellainen asia, johon seuraava eduskunta vielä palaa.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Sellaisen kansanedustajan, joka ei ole ollut lakivaliokun- nassa kuuntelemassa juristien juristeriaa, on hy- vin hankala ottaa tähän kantaa, mutta olisin tuonut yhden asian esille, joka on periaatteelli- sesti tärkeä. Toivoisin, että tuleva oikeusministe- rikin olisi kuuntelemassa sitä. Kysymys on nimit- täin pakkokeinolain muuttamisesta niin, ettei uutislähdesuojaa sillä turhan tähden murreta.

Rikoslain uudistuksessa hallitus myöntää pe- rusteluissaankin, että ehdotus merkitsee salassa- pitovelvollisuuden rikkomista koskevien säänte- lyjen periaatteellista laajentumista, mikä tätä kautta heijastuisi aikanaan, jos niin halutaan, myös uutislähdesuojaan. Demokraattisessa yhe- teiskunnassa, joka pitää tärkeänä sananvapautta ja kansalaisten oikeutta saada tietoa, uutislähd- esuoja on yksi tällaisen yhteiskunnan tärkeimpiä edellytyksiä.

Kun virkarikoslainsäädäntöä muutettiin niin, että virkamies voidaan salassa pidettävän tiedon ja myös ei-julkisen tiedon vuotamisesta tuomita vankeuteen jopa kahdeksi vuodeksi, on tämän jälkeen tehty yksi ratsian yritys suomalaisen leh- den toimitukseen ja yritetty etsiä tietolähdettä eli yritetty etsiä toimittajien aineistosta tietoa siitä, kuka on se virkamies, joka on tämän tiedon vuotanut. Tällaista ei ole sattunut sitten 30-luvun, mutta tällainen sattui vuonna 1990 tässä tasaval- lassa. Kun takavarikointiyrityksestä tämän uu-

den virkarikoslainsäädännön perusteella tehtiin aikanaan oikeusasiamiehelle kantelu, oikeusasiamies sinänsä, koska asiaa ei viety loppuun saakka poliisin taholta, antoi oman päätöksensä, jossa hän edellyttää pakkokeinolain täydentämistä siten, että tiedotusvälineiden uutislähdesuoja tulee turvatuksi myös paikkaan ja henkilöön kohdistuvassa etsinnässä. Tänä aikana, kun olen ollut eduskunnassa, on ainakin kaksi pakkokeinolaki-muutosta mennyt eduskunnan läpi, mutta yhdesäkään ei ole tähän asiaan puututtu.

Tulevaisuudessa on entistä tärkeämpää pakkokeinolain uudistaminen siten, että se ei koske nimenomaan tiedotusvälineitten oikeutta pitää tietoja salassa muulloin kuin siinä pahimmassa tapauksessa, jolloin rangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Eli pakkokeinolakia ei saisi ulottaa muihin kuin tähän kaikkein pahimpaan tapaukseen eli sitä ei saisi soveltaa muutoin kuin siinä tapauksessa, että kysymyksessä on niin törkeä rikos, että rangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Muuten ei saisi rikkoa uutislähdesuojaa sen enempää kuin toteuttaa muitakaan pakkokeinolain pykälä, kotietsintää ym.

Tämä uudistus rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen jälkeen, jossa ihan selkeästi laajennetaan salassapitorikkomusten alaa, on erittäin tärkeä, ja sen vuoksi otin sen esille, koska tämä on ainakin tämän hallituksen aikana tyystin unohtunut. Toivon, että seuraava hallitus korjaa asian. Uskon tai epäilen, että sen oikeusministerinä on ed. Tarja Halonen, joka hyvin tiiviisti seuraa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen tulkintaa ja työtä Euroopan neuvostossa. Toivon, että hän puuttuisi tähän asiaan sen takia, että myös muissa Länsi-Euroopan maissa sananvapauteen kiinnitetään huomiota ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on katsottu, että ihmisoikeuksia rajoittavan lainsäädännön tulee olla riittävän täsmällistä ja yksityiskohtaista. Nythän tässä suhteessa lainsäädäntömme ei ole.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulevaisuutta on vaikea tietää, mutta ed. Ukkolaa voisi nyt jo varoittaa, että tässä eduskunnassa tulee vielä pari kolme sellaista lakia, joissa tämä uutissuoja-, lähdesuojakysymys tulee aika vakavasti esille. Ne koskevat poliisin valtuuksia eri lakien piirissä. Ehkä tässä olisi aiheellista olla vielä yhteistyössä ja katsoa, millä tavalla ed. Ukkolan mielestä nämä pykälät soveltuvat toimittajien uutissuojakysymykseen, josta on oltu kasvavasti huolissaan.

Ed. Polvi: Arvoisa puhemies! Vaikka runsaan sadan vuoden takaa peräisin olevaa rikoslakia on useissa eri yhteyksissä uudistettu ja ajanmukaistettu, on sen perusrakenne edelleen vanhentunut eikä se vastaa muuttuneita olosuhteita. Sen vuoksi nyt käsitellyssä oleva osauudistus tuo siihen melkoisen parannuksen.

Rikoslain kokonaisuudistuksen keskeinen tavoite on tarkastella ja arvioida yhtenäisesti rikoslailla edistettäviä ja suojattavia päämääriä, arvoja ja etuuksia sekä arvioida eri tekojen rangaistavuutta uudelleen yhteiskunnan kehittymisen myötä muuttuneen oikeustajun mukaisesti. Se on lähtökohdiltaan aivan oikea. Asetettujen tavoitteiden toteuttamista vaikeuttaa kuitenkin se, että kokonaisuudistus on jouduttu jakamaan useisiin osauudistuksiin, ja lisäksi se, että esitykseen sisältyvät rikoslain luvut tässä uudistuksessa eivät muodosta yhtenäistä kokonaisuutta, vaan osa niistä täydentää ensimmäiseen vaiheeseen sisältyneitä, taloudelliseen toimintaan sisältyneitä rangaistussäännöksiä.

Toisaalta uudistuksen jakaminen osiin on ymmärrettävää työn laajuuden vuoksi, käsitteellään nyt käsitellyssä oleva hallituksen esityskin varsinaisen rikoslain muutosesitysten lisäksi 158 muun lain muuttamista ja on sivumäärältään jo 559 sivua. Lisäksi tuon hallituksen esityksen jälkeen on kumottu tai muutettu useita säännöksiä, joilla on yhtymäkohtia nyt käsitellyssä olevaan esitykseen.

Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäistä vaihetta käsiteltäessä omaksuttua tavoitetta keskittää kaikki vankeusrangaistusuhkaiset rangaistussäännökset rikoslakiin on pidetty yleensä myönteisenä ja kannatettava periaatteena. Nyt käsitellyssä olevan uudistuksen yhteydessä rikoslakiin siirretään joukko vankeusuhkaisia rangaistussäännöksiä rikoslain ulkopuolelta, mm. tieto- ja viestintärikoksista, ympäristörikoksista ja eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamisesta. Aineellisessa lainsäädännössä olevien rangaistussäännösten tilalle tulevat nyt huomattavasti yleisemmässä muodossa olevat rikoslain rangaistussäännökset, minkä vuoksi tuota keskittämisperiaatetta on myös tässä yhteydessä jonkin verran kritisoitu, ja sen noudattaminen on ollut aikaisempaa vaikeampaa lähinnä aineellisen lainsäädännön epäyhtenäisyyden ja hajanaisuuden vuoksi.

Vankeusuhkaisten rangaistussäännösten keskittäminen rikoslakiin antaa kuitenkin hyvän tilaisuuden arvioida säännösten keskinäisiä suhteita ja eri tekojen rangaistusasteikkoja keske-

nään. Sen vuoksi keskittämisperiaatteen noudattaminen uudistuksen jatkossakin on varmaan perusteltua.

Valmistelun aikana lakivaliokunta kuuli yhteensä 89:ää asiantuntijaa. Käsitellyssä olevan paketin laajuudesta huolimatta tai ehkä juuri siitä syystä valiokunta on ollut esityksissään suurelta osin ja oikeastaan pääosin yksimielinen. Kun tuota uudistusta on valmisteltu useiden toimikuntien ja komiteoiden toimesta pitkän ajan kuluessa, on sen eri osien tärkeysarvo vaihdellut, mikä näkyy nytkin esitetyissä säännöksissä.

Erityisesti työrikkoksia ja ympäristörikkoksia koskevat uudistuseesitykset ovat jääneet puolittiehen. Uudistusta valmistelleen rikoslakiprojektin ehdotukset vastasivat paremmin uudistuksessa yleensä omaksuttuja periaatteita ja olisivat olleet toteuttamiskelpoisia, mutta valitettavasti valiokunnan enemmistö ei niihin ollut tässä yhteydessä valmis. Työrikosten ja ympäristörikosten laajoja kansalaispiirejä ja vaikutuksia koskeva luonne ja myös seurausten ilmeneminen vasta pitkän ajan kuluttua itse teosta tai laiminlyönnistä olisi edellyttänyt, että mainituista rikoksista enimmäisrangaistukset olisivat valiokunnan enemmistön nyt esittämiä ankarammat ja vanhentumisajat esitettävä pidempiä ja että yhteisrangaistus olisi ulotettu myös työrikkoksiin, niin kuin täällä aikaisemmissa puheenvuoroissa mm. edustajat Halonen ja Hassi totesivat.

Ympäristö- ja työrikkoksia ovat aikaisemmissa puheenvuoroissa lähinnä edustajat Hassi ja Halonen käsitelleet verrattain seikkaperäisestikin, joten en niihin puutu. Yhdyn heidän esittämiinsä näkemyksiin ja niihin perusteisiin, jotka liittyvät valiokunnan mietintöön sisältyvään II vastalauseeseen, jonka allekirjoittajana olen.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollisuutta moini yksityiskohtiin puuttua, mutta joitakin kuitenkin haluan ottaa esille. Maanpetosrikkoksia koskevasta 12 luvusta valiokunta on aivan perustellusti poistanut epämääräisenä tai tarpeettomana hallitukseen esitykseen sisältyvät ulkopoliittisen luottamusaseman väärinkäyttöä, kansainvälisten suhteiden vaarantamista sekä syyteoikeutta koskevat säännökset. Niiden poistamisella kyseisen luvun säännöstöä on selkiytetty, ja se vastaa hyvin nykyajan vaatimuksia ja tarpeita.

Mainittuun 12 lukuun sisältyy kuitenkin valiokunnan enemmistön hyväksymänä säännös, jota pidän kyseenalaisena, nimittäin 8 §, Turvallisuussalaisuuden paljastaminen. Maanpetosluvun rikoksista pääosa on sidottu ulkoisen uhan

synnyttämiin poikkeusoloihin, valtiosalaisuuk-sien paljastamiseen tai yleensä vastaavan kaltaiseen tai tyyppiseen tekoon. Puheena oleva uusi rikostunnusmerkistö, turvallisuussalaisuuden paljastaminen, on kuitenkin sovellettavissa myös yhteiskunnan ns. normaaliaikana. Säännös sisältää vähän väljän ja monessa suhteessa vaikeasti hahmotettavan tunnusmerkistökoko-naisuuden, varsinkin kun otetaan huomioon ehdotuksen saman luvun 6 §:n vakoilusäännök-sen perustelut. 8 §:n perusteluissa todetaan, että turvallisuussalaisuuden paljastamisesta voi olla kyse, jos tietojen hankinnan tarkoituksena on julkistaa, välittää, luovuttaa tai ilmaista hanki-tut tiedot oikeudettomasti. Toisaalta vakoiluri-kosta koskevan 6 §:n perustelujen mukaan pel-kästään epäkohtien paljastamiseen tähtäävä sa-nomalehtikirjoittelu ei siis ole vakoilua, joskin salaisuuksien julkistaminen saattaa olla ran-gaistavaa luvun 8 tai 9 §:ssä tarkoitettuna ri-koksena. Toisin sanoen yhteiskuntaolojen kriit-tistä tarkastelua ei voitaisi perustelujen mukaan tuomita vakoiluna, mutta siitä saattaisi joutua vastaamaan turvallisuussalaisuuden paljastami-sesta epäiltyinä.

Edelleen, vaikka tämä on yksityiskohta, to-tean, että vastaavasti turvallisuussalaisuuden paljastamista koskevan 8 §:n perusteluissa tode-taan: "Vakoilusäännöstä väljempi säännös on taas sikäli, että kohteena olevan tiedon ei tarvitse koskea Suomen maanpuolustusta tai muuta poikkeuksellisiin oloihin varautumista, Suomen ulkosuhteita, valtiontaloutta, ulkomaankaup-paa tai energiahuoltoa tai niihin rinnastettavaa Suomen turvallisuuteen vaikuttavaa asiaa, vaan muukin asia, jonka paljastumiselle on säännök-sissä edellytetty vaikutus, tulee kysymykseen." Tuo muu asia, johon perusteluissa tässä yhtey-dessä viitataan, ei tarkemmin selviä. Sen vuoksi se antaa viranomaisille sellaista sallitun tai kielletyn määrittelyvaltaa, joka saattaa ehkäistä yhti-teiskunnan kehityksen kannalta hyödyllistä jul-kisuutta ja myös rajaa kriittistä keskustelua julki-sista asioista. Sen vuoksi säännöstä tulisi tarkis-taa valiokunnan mietintöön sisältyvän II vasta-lauseen mukaiseksi. Se olisi selvä parannus sään-nöstöön.

Työturvallisuusrikosten osalta totean vielä, että hallituksen esitys ja myös valiokunnan enemmistön kanta poikkeavat rikoslain koko-naisuudistuksen yhteydessä yleisesti omaksutu-ta tekemuotojen porrastamisesta eri törkeysas-teisiin sekä oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamisesta myös työrikkoksiin. Niiltä osin se

poikkeaa myös asiaa valmistelleen rikoslakiprojektin aikanaan tekemistä esityksistä. Valiokunnan mietinnön II vastalauseeseen sisältyvät tarpeelliset muutosehdotukset, joilla nuo puutteet voidaan vielä käsittelyn yhteydessä korjata.

Työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisen osalta valiokunnan enemmistön hyväksymä työturvallisuusrikoksia koskevaan lukuun sisältyvä 5 §:n 2 momentti laajentaa rikosoikeudellisesti moitittavan käyttäytymisen aluetta työntekijöiden välisiin suhteisiin ilman, että olisi osoitettu tarvetta mainitunlaisen sääntelyyn. Työrikosten sääntelyssä kai yleensä on lähtökohtana suojata työntekijöiden asemaa ja oikeuksia lähinnä suhteessa työnantajaan. Tarvetta erityisesti työntekijöiden välisten suhteiden sääntelyyn työrikoksia koskevassa luvussa ei ole, koska niihin on sovellettavissa muut rikoslain säännökset. Tarvetta sääntelyyn ei nähnyt myöskään rikoslain uudistusta valmistellut projekti-ryhmä aikanaan. Toisen käsittelyn yhteydessä tuo momentti tullaankin esittämään poistettavaksi II vastalauseen mukaisesti.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista mietintöön kirjatut säännökset pääosin tyydyttävät. Murhan rangaistusasteikon osalta olin omalta osaltani valmis tukemaan hallituksen esitystä eli siis elinkautisen rangaistuksen ohella myös määräaikaista rangaistusta lähinnä niiden perusteiden mukaan, joita ed. Halonen puheenvuorossaan jo esitti.

Luvun käsittelyn yhteydessä käytiin keskustelu ns. rajoitussäännöstöstä, johon täällä on myös jo aikaisemmin viitattu ja jossa oli lähtökohtana ottaa rikoslakiin säännös, jolla olisi säännelty hoitohenkilökunnan rikosoikeudellinen asema luovuttaessa kuolemansairaana potilaan elintointoja ylläpitävästä hoidosta hyväksyttävää lääkintäkäytäntöä noudattaen. Itse pidin tuon säännöksen mukaanottamista tarpeellisenä lähinnä siitä syystä, että meillä on voimassa potilaan asemaa ja oikeuksia koskeva verrattain tuore lainsäädäntö samaten kuin terveydenhuollon ammattihenkilöstöä koskeva laki, joiden rajoissa hyvin pitkälle määrätty se hyväksyttävä hoitokäytäntö, mitä olisi tullut noudattaa.

Ed. L a x : Fru talman! Jag bad om ordet närmast för att med några ord behandla vårdpersonalens straffrättsliga ansvar i de fall då en patient vägrar att underkasta sig en livsuppehållande vård. Men jag skall också komma med några kommentarer till frågor som har lyfts fram av kollegerna Aittoniemi, Halonen och Hassi.

Rouva puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron esittääkseni joitakin näkökohtia, jotka liittyvät kuolemansairaana potilaan hoidosta luopumiseen. Aion samalla esittää muutaman kommentin edustajakollegojen Aittoniemi, Halonen ja Hassi täällä keskustelussa esiin tuomiin kysymyksiin.

Fru talman! Som det framgick av mitt presentationsanförande av lagutskottets betänkande, så har den medicinska utvecklingen gjort det möjligt att upprätthålla en dödssjuk patients livsfunktioner i situationer, där man vet att behandlingen på sin höjd framskjuter döden.

I regeringens proposition ingår det inte något förslag till stadgande i strafflagen som skulle klargöra den juridiska ställningen för personer, som behandlar en dödssjuk patient, då man avstår från eller avbryter livsuppehållande behandling.

Själv hör jag till dem i utskottet, som ansåg att det hade varit motiverat att redan nu med stadgande i strafflagen uttryckligen klarlägga vårdpersonalens straffrättsliga ansvar då en dödssjuk patient klart uttrycker sin vilja att han inte vill underkasta sig en vård som enbart skulle fördröja dödens inträde.

Som det har kommit fram i andra inlägg här idag, så skall enligt gällande lagstiftning om patienträttigheter och vårdpersonalens skyldigheter patientens vilja följas. I praktiken råder det dock fortfarande oklarhet om detta. Vårdpersonalen vågar inte i samtliga fall följa patientens vilja av rädsla för att få åtal på nacken. Det är därför som det vore så viktigt att ett stadgande snarast kunde tas in också i strafflagen.

Patienternas rättsskydd skulle inte äventyras av detta. Reglerna om brott mot liv och hälsa skulle gälla i alla andra fall än det som jag här nämnde. Rådande rättsläge skulle med andra ord inte rubbas. Det skulle bara klarläggas. Nu finns det däremot en risk att situationen upplevs som mera oklar efter det att lagutskottet inte tog ställning i den här frågan.

Jag beklagar för min egen del att saken inte nu kunde avgöras, men då regeringen, förmodligen den nästa som tillträder efter valet i mars, inleder sitt arbete, så förutsätter jag att den här frågan snabbt får en lösning.

Även om jag anser att den här frågan redan nu hade varit mogen för ett avgörande så kan jag väl förstå att tiden ännu inte är mogen för en avkriminalisering av vårdinsatser som skulle påskyn-da dödens inträde för en dödssjuk patient, hur

entydig patientens önskan om att få sådana vårdinsatser än vore. Mitt eget intryck är att det finns en beredskap bland medborgarna att tillmötesgå patientens vilja i dylika fall. Men den uppfattningen kan bara klarläggas genom en omfattande samhällsdebatt. Den har redan kommit i gång och kommer med stor sannolikhet att öka i intensitet.

Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minä ymmärrän, että kysymys ns. rajoitussäännöksestä ja sen ottamisesta rikoslakiin on askarruttanut eräitä valiokunnan jäseniä, joskin itse olen sitä mieltä, että aika kyllä nyt olisi ollut kypsä tällaisen säännöksen hyväksymiseen.

Minulla itselläni on ollut tilaisuus seurata tästä aiheesta eri kansalais- ja asiantuntijapiirien toimesta järjestetyissä julkisissa keskustelutilaisuuksissa käytyä keskustelua. Tämä on tietysti vaikuttanut omaan käsitykseeni. Selvää on tietysti, että tämän tyyppinen paneutuminen asiaan ei ole ollut mahdollista varsinaisen valiokuntakäsittelyn aikana. Tästä uskoakseni johtuu valiokunnan enemmistön varauksellisuus ryhtyä päätöksentekoon tämän asian hyväksi tässä yhteydessä.

Tässä ovat jo muutamissa puheenvuoroissa käyneet ilmi myös ne syyt, joiden tähden itse katson, että rajoitussäännöksen ottaminen rikolainsäädäntöön olisi nyt jo ollut perusteltua ja että se vain olisi selkeyttänyt oikeustilaa nimenomaan hoitohenkilökunnan rikosoikeudellisesta vastuusta sellaisessa tilanteessa, jolloin kuolemansairas potilas ehdottomasti haluaa kieltäytyä elämää pitkittävästä hoidosta. Tässä on jo todettu eri yhteyksissä, että nykyinen potilaslain säädäntö ym. edellyttää, että potilaan tahtoa yksiselitteisesti noudatetaan tällaisissa tapauksissa. Käytännössä kuitenkin hoitohenkilökunta empii, ei aina uskalla noudattaa potilaan tahtoa siinä pelossa, että joutuu syytteeseen. Nimenomaan tästä syystä olisi ollut tähdellistä nyt selkeyttää tilannetta. Potilaan oikeussuojaa ei missään nimessä olisi vaarannettu. Kaikki säännökset, joilla suojataan elämää ja terveyttä, olisivat koskeneet muita tapauksia kuin tätä nimenomaista, jolloin potilas todella haluaa kieltäytyä elämää pitkittävästä hoidosta. Nykyinen oikeustila ei olisi muuttunut, mutta asia olisi erityisesti hoitohenkilökunnan keskuudessa selkiytynyt. Tähän kantaan ovat myös yhtyneet kaikki ne asiantuntijat, joilla on ollut tästä asiasta valiokunnassa lausuttavaa.

Valitan siis, ettei ratkaisua tällä kertaa tehdä.

Edellytän kuitenkin, että hallitus, ilmeisesti seuraava hallitus, kun se ryhtyy toimeen, pikaisesti ratkaisee tämän asian.

Vaikka itse katson, että asia jo nyt olisi ollut kypsä ratkaistavaksi, ymmärrän erittäin hyvin, että aika ei ole kypsä sellaiseen ratkaisuun, jolloin rikoslaissa hyväksyttäisiin se, että kuolemansairaana potilaan nimenomaista tahtoa voitaisiin noudattaa silloin, kun hän vaatii kuolemaa jouduttavaa hoitoa. Tämä on asia, joka vielä vaatii paljon paljon keskustelua yhteiskunnassamme. Minulla on kuitenkin se käsitys, että kansalaisten keskuudessa suhtaudutaan kohtalaisen suopeasti potilaan tahdon kunnioittamiseen tämän tyyppisissä tilanteissa, mutta se asia selviää vain laajan kansalaiskeskustelun myötä. Onneksi sellainen on alkanut viritä maassamme, ja on syytä olettaa, että se tulee jatkumaan varsin vilkkaana lähivuosina. Tekniikka ja kehittyneet hoitomenetelmät ovat vieneet tällaiseen tilanteeseen.

Haluaisin vain todeta ed. Aittoniemelle, kun hän esittää surmapykälään muutosta, surman määrittelyyn muutosta, että me olemme ties kuinka monta kertaa valiokunnassa saaneet asiantuntijoilta kuulla, että surma jo määritellään lieventävien olosuhteiden vallitessa tapahtuvaksi teoksi. Sanan ”erittäin” liittäminen tähän hämmentäisi oikeussystematiikkaa ja toisi myös epäselvyyttä tämän pykälän soveltamiseen ja tulkintaan nimenomaan oikeusviranomaisten kohdalla. Tästä ovat yksimieliset asiantuntijat kertoneet meille.

Mitä sitten tulee yhteisösaksoon, ymmärrän varsin hyvin, että valiokunta on tässä ottanut varovaisen ensimmäisen askeleen. Itse olen hyvin pitkään suhtautunut varsin epäillen rikosvastuun ulottamiseen ihmisten piirin ulkopuolelle, mutta kuunneltuani asiantuntijoita tämän asian yhteydessä olen minäkin tullut vakuuttuneeksi, että meidän tulee siirtyä tälle tielle. Kuten valiokunnan mietinnön esittelypuheenvuorossa totesin, tämä on vain ensimmäinen askel. Olen aivan varma, että askeleita tullaan ottamaan useitakin vielä tällä tiellä, mutta varminta on jatkaa, kun on saatu vähän kokemusta. Niin kuin ed. Halonen hyvin tietää, elämä tässä talossa on kompromissien tekoa. Yhtä lailla kuin minä elän siinä toivossa, että rajoitussäännöskin kypsyisi ratkaisuvaiheeseen, ymmärrän, että valiokunnan vähemmistö toivoo, että yhteisösakon soveltamisalaakin vastaisuudessa laajennetaan.

Vähän samalla tavoin suhtaudun kysymykseen työturvallisuusrikospykälän kirjoittamista-

vasta, jossa vähemmistö on esittänyt törkeysporastuksen ottamista lakiin.

Lopuksi haluaisin vastata ed. Hassille, kun hän pelkää sitä, että poliisi ryhtyisi liian helpo- hintaisesti suorittamaan pidätyksiä. Ed. Hassi luetteli pitkän listan rikoksia, joihin teoriassa uudet pidättämissäännökset soveltuisivat. Haluan vain muistuttaa siitä, että laissa on jo määräys, kieltosäännös, joka kieltää kohtuuttomasta pidättämisestä. Valiokuntahan on ilmeisesti juuri kirjoittamassa lausuntoonsa, joka liittyy poliisilakiin, että poliisin aina on noudatettava suhteellisuusperiaatetta silloin, kun mitoittaa käytämiensä keinot tilanteen vaatimuksiin. Pidän ed. Hassin pelkoa tässä suhteessa perusteettomana. Tämä pitkä lista rikoksista, jotka hän luetteli, tulee joka tapauksessa uuteen syyniin rikoslain kolmannen vaiheen yhteydessä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkoitukseni ei ollut vastata tähän kysymykseen kuolemansairaana potilaan elintoimintojen lakkauttamisesta tai lopettamisesta eli tämän pykälän poistamisesta valiokunnassa, mutta koska täällä on useampaan otteeseen tämä asia esille otettu, vaikka toisin valiokunnassa sovimme, on syytä ehkä tuoda toinenkin kanta pöytäkirjoihin.

Totean, että potilasturvalaissa ei ole viittaussäännöksiä rikoslakiin tämän asian yhteydessä. Lisäksi totean, että valiokunta ei riittävässä määrin kuunnellut asiantuntijoita. Osa asiantuntijoista oli elintoimintojen lopettamisen kannalla, mutta me emme kuulleet asiasta laajasti.

Mitä tulee omaan henkilökohtaiseen kantani, totean sen, että itse en ole valmis tällaisen pykälän uudelleen esille ottamiseen seuraavassakaan eduskunnassa, koska kannatan yleensäkin elämää. Itselläni on henkilökohtaisia kokemuksia siitä, että vaikka potilas on todettu kuolemansairaaksi, ja myös letkuissa oleva potilas, hän on parantunut täydellisesti. Tämä pykälä ei ole aivan yksiselitteinen.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minun täytyy sanoa, että olen aika paljon samaa mieltä, kuin ed. Tykkyläinen siitä, että hoitohenkilökuntaa ja potilaan asemaa koskevassa laissa ei ole viittausta rikoslakiin.

Näin ollen minua on vaivannut koko ajan se ajatus, että tämän paikkakaan ei olisi rikoslaissa ollenkaan.

Potilaan asemaa koskevassa lainsäädännössä, mistä täällä on puhuttu, oikeastaan näissä kahdessa laissa, määritellään nämä toimenpiteet ja sillä selvä. Tämä on minun mielestäni aivan turha etäispesäke rikoslaissa. Minun täytyy pitkään harkita, onko tarpeen laittaakaan tänne tätä asiaa. Mutta muuten en tähän asiaan enempää.

Se, että täällä on keskusteltu, on hyvä asia, ei siinä mitään. Toivottavasti olisi julkinen sanakin paikalla. Kun julkinen sana tietysti kaikenlaisia asioita täällä tutkailee, se olisi saanut julkiseen keskusteluun tästä asiasta pohjaa ja olisi saatu yhteiskunnallista keskustelua tästä, mutta se ei ole tietysti minun asiiani.

Mitä tulee sitten surmapykälään, en lähde väittelemään tästä juristi Laxin kanssa. Totean sen vain, että surmapykälä on sama asia kuin voimassa olevassa laissa, erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty tappo, rikoslain voimassa olevassa 1 §:ssä. Se on vain siirretty sieltä tänne, mutta jossakin matkalla on sen helmoista tipahtanut tämä erittäin-sana pois, ja minä tarkkana poikana tietysti haluan, että se "erittäin" viedään takaisin sinne ja neulotaan helmaan kiinni, koska tarkoitus ei ole rikoslain säännöksiä lieventää tältä osin.

Ed. Halonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä aloitan sanomalla, että sosialidemokraattien perinteinen kanta on se, että omaisuusrikoksissa voitiin mennä vähän alaspäin, mutta henkeen ja terveyteen koskevissa rikoksissa olemme olleet hyvin tiukalla linjalla. Voin vakuuttaa, että nämä pykälät, mitkä ovat tulleet tänne hyväksytyiksi, toteuttavat tämän linjan.

Mitä sitten tulee ed. Laxin esille ottamiin kysymyksiin, mitkä asiat jatkossa muuttuvat ja mitkä ei, kyllä työrikoksissa ja elintoimintoja ylläpitävistä hoitotoimenpiteistä luopumisessa on kaksi aivan erilaista tilannetta. Niitä yhdistää tietysti se, että ministeri Pokka ei uskaltanut tai ei halunnut ottaa kumpaakaan niistä, mutta toisaalta työrikosten osalta kaikki asiantuntijat olivat sitä mieltä, että ne olisi pitänyt säädellä sillä tavalla kuin oppositiossa se kirjoitettiin.

Sen sijaan hoitotoimenpiteistä luopumisessa ei jako mennyt tämän mukaisesti. Itse kuuluin niihin, jotka olisivat olleet ed. Laxin kannalla valiokunnassa. Mutta sen jälkeen kun asia tuli riitaiseksi, puheenjohtajan johdolla päädyttiin

siihen, että näin vaalien alla tätä ei oteta tänne selvitettäväksi.

Toisaalta on sanottava ihan selkeästi, että ed. Aittoniemen väittämän siitä, että nyt sen jälkeen, kun tavallaan terveydenhuoltopuolella on tehty nämä säännökset, ei muka olisi tarvetta rikoslain puolella, kaikki rikoslakiasiantuntijat ovat kumonnet. He ovat sanoneet, että kyllä se sitä edellyttää. Jos nyt aika, paikka ja rahkeet eivät kestä, niin mikäs siinä, jätetään seuraavalle eduskunnalle. Näinhän on pakko tehdä.

Edustajat Mäkipää ja Andersson merkitään läsnä oleviksi.

Ed. T y k k y l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Olen nyt jo toista kertaa käsittelemässä rikoslakia, aikoinaan ykkösvaihetta ja nyt kakkosvaihetta, enkä tiedä, onko mahdollisuus käsitellä kolmosvaihetta. Mutta rikoslakihan on vanha. Se on 1889 ollut ensimmäisen kerran voimassa ja voimaan saatettu eduskunnassa.

Kun käsitelimme valiokunnassa rikoslakia toisessa vaiheessa, me käsitelimme erikoisesti taloudellista rikollisuutta, työrikkoksia, ympäristörikkoksia sekä eräiden aineettomien oikeuksien loukkaamista koskevia rikoksia. Rikosoikeuden perinteiseen ydinalueeseen kuuluvat myös henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevat säännökset ja nykyaikaan kuuluen tietenkin tieto- ja viestintärikkoksia koskevat kohdat. Haluan puuttua vain muutamiin lain kohtiin, jotka ovat koskettaneet sekä sosialidemokraattista ryhmää että myös minua henkilökohtaisesti.

Olemme jättäneet vastalauseen, jonka jo hyvin esittelikin meidän valiokuntaryhmämme puheenjohtaja Tarja Halonen. Vastalauseessa käsiteltiin syrjintäkysymystä, maanpetosrikoksista turvallisuussalaisuuden paljastamiseen liittyvää rikosta, vapautteen kohdistuvista rikoksista pakkottamista ja erityisesti nyt esille tullutta 47 lukua eli työrikkoksia.

On valitettavaa, että nykyinen hallitus on rangaistusmääräajoista päättäessään käyttänyt varsin erikoisia asteikkoja. Kun katsellaan esimerkiksi työrikosten 1 §:n työturvallisuusrikosta, on aivan kohtuutonta, että työntekijä saattaa menettää henkensä työturvallisuuslaitteiden huonon kunnon johdosta ja työnantaja selviytyy parhaassa tapauksessa pelkällä sakolla. Tätä emme voi hyväksyä. Olen joutunut kohtaamaan moniakin perheenjäseniä, joiden kohdalla on tapah-

tunut joko kuolemaan johtanut onnettomuus tai ikuinen vammautuminen työntekijän työturvallisuuksiin liittyvistä laiminlyönneistä, ja tämän johdosta olemme jättäneet asiaan vastalauseen.

Ed. Halonen käsitteli laajasti rikoslakia. Itse ajattelin käsitellä asiaa ehkä vähän toiselta pohjalta eli yleisistä ihmisoikeuksista ja politiikasta lähtien. Niitä usein tarkastellaan eri kulmilla, kun käsitellään kansainvälisiä ja valtiollisia yhteyksiä. YK:n piirissä on ollut selkeästi havaittavissa kolme ryhmittymää. Eurooppalaisessa ihmisoikeusajattelussa on puolustettu kristillistä perintöä ja arvomaailmaa. Ihmisoikeuskomission ratkaisuksista 1970-luvun jälkipuoliskolta lähtien on hyväksytty myös yhteisövalitukset, jotka olisivat mielestäni oikeita periaatteita. Euroopan ihmisoikeusratkaisuja on myös arvosteltu liiallisesta sitoutumisesta länsimaiseen demokratiaan.

Muiden ihmisoikeuksien tavoin osaksi valtioiden turvallisuuspoliittista ajattelua on suomalaisen vanhastaan ammentanut vaikutteensa erityisesti keskieuropalaisista, saksalais-itävaltalais-sveitsiläisistä oikeusratkaisuksista. Näihin oikeuksiin sisältyy vapaus omaan vakaumukseen, vapaus pohtia yksin tai yhdessä toisten kanssa sekä julkisesti että yksityisesti laissa säädettyjen rajoitusten puitteissa.

Mielestäni kukaan ei saa olla minkään valtion, instituution, ihmisryhmän tai henkilön syrjinnän alainen. Suvaitsemattomuus tarkoittaa vakaukseen perustuvaa erottelua, pois sulkemista, rajoitusta tai suosimista. Sen tarkoituksena on mitätöidä tai heikentää tasa-arvoon pohjautuvaa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tunnustamista ja harjoittamista. Nykyinen kulutusta ja tehokkuutta ihannoiva yhteiskunta ei hevin anna arvoa ihmisille, ihmisyydelle. Pikemminkin se on rakennettu vahvojen ja rikkaiden ehdoilla. Ei ihme, että hyvinvointivaltiomme purkutoimien uhreiksi ovat joutuneet kaikkein heikoimmat.

Perinteiset yhteisvastuun ja tasa-arvon ihanteet joutuvat koviin tämän uuden ajattelutavan edessä. Olemmeko siis päätyvässä sellaiseen suoritusyhteiskuntaan, jossa pärjäävät vain sankarit? Mutta sankaritan ovat vielä onneksi vähemmistö. Oman ihmiskäsitykseni mukaan ihminen, oli hän sitten vahva tai heikko, terve tai sairas, on ainutkertainen. Hän ei ole vain roolien summa, ei pelkkä työnantaja tai työntekijä, tuottaja tai kuluttaja, hänessä on jotakin enemmän. Silloin, jos kuvitellaan, että ihmisarvo on laskettavissa työn tuottavuutena, taloudellisenä hyötynä tai minä tahansa suoritteena, ihmisar-

von ehdottomuus on mennyttä. Sen jälkeen ihmisiä on helppo luokitella, manipuloida, käyttää hyväksi. Siksi meidän tulee korostaa ihmisarvojen tasavertaista kohtelua.

Arvoisa puhemies! Suomalaiset työtätekevät ihmiset ovat perinteisesti olleet kilttejä ja kuuliaisia. Barrikadeille nousemista omien etujensa ajamiseksi on nykyisin kainosteltu, työ kun on koettu kutsumukseksi. Mutta jos kutsumus oikein ymmärrettynä on lähimmäisten palvelemista, toteuttameko me täydesti omaa kutsumustamme, jos vain seuraamme sivusta sitä, miten heidän oikeuksiaan poljetaan ja miten omia mahdollisuuksiamme jatkuvasti leikataan? Eikö kutsumuksemme toteuttaminen pikemminkin velvoita taisteluun esimerkiksi työntekijöiden oikeuksien puolesta?

Sosialidemokraattisen ryhmän äänen korottaminen niiden puolesta, joilla itsellään ei ole riittävästi voimia etujensa puolustamiseksi, näkyy myös rikoslain uudistukseen liittyvässä vastalauseessa. Toivonkin, että voimme yhteiskunnassamme kehittää myös sellaisia ennalta ehkäiseviä asioita, jotka voivat vähentää rikollisuutta.

Maassamme on tehty useita tutkimuksia niistä kunnista ja kaupungeista, joissa on todettu sosiaalista huonovointisuutta. On valitettavaa, että näihin luetteloihin sisältyy myös oma läänini. Näiden pohjalta tulisikin suorittaa kartoitus siitä, kuinka tällainen sosiaalinen väliinputoaminen, työttömyys ja asunnottomuus, vaikuttaa esimerkiksi nuorten rikoksentekijöiden ongelmiin.

Arvoisa puhemies! Yhteiskuntamme on myös kehityttävä ja sen on kehitettävä palveluja nuorille, ikääntyville sekä myös niille henkilöille, jotka vapautuvat vankilasta, kun he ovat suorittaneen rangaistuksensa. Heillä tulee olla mahdollisuus palata yhteiskuntakelpoisiksi kansalaisiksi suomalaiseen yhteiskuntaan.

Ed. Häkämies merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Kun rikoslain ensimmäinen käsittely lähenee loppuaan, haluan todeta, mitä en ole aikaisemmin sanonut. Tämä laaja projekti on toteutettu lakivaliokunnassa ankarassa työpaineessa. Se on varmaan ollut ankarammin rasitettu kuin mikään muu valiokunta tässä talossa. Siitä huolimatta tästä selvittiin paremmin kuin edellisestä ensimmäisestä rikoslain kokonaisuudistuksesta.

Lakivaliokunta on muutenkin pääsemässä ruuhkastaan. Se on tietysti suuri asia lakivaliokunnan puheenjohtajalle, jonka hermot ovat pitäneet.

Erityisesti haluan minäkin sihteereitä kiittää. Valiokuntasihteeri Vuorisalohan on tietysti oma legendansa lakivaliokunnassa. Mutta tämän nuoren miehen, Tuovisen, joka on täällä ollut vain lyhyen aikaa, uurastus on ollut uskomaton ja myös hänen taitonsa ja yhteistyökykynsä valiokunnan jäsenten kanssa. Olen sanonutkin, että kun oikeusministeriön lainsäädäntöosasto ei kovin monta kertaa loista valmistelutyöllään, sieltä tulee kaikenlaisia susia eduskuntaan, toivottavasti tämä Tuovinen on eräänä päivänä siellä yhtenä lainsäädäntöneuvoksena tekemässä hyvää lakia. Toivottavasti puheenvuoroni ei tuhoa hänen uraansa, kun tällä tavalla sanon. Sanotaan nyt hymy huulessa, että kaikki olemme varmaan sitä mieltä, että erinomaista työtä molemmilta sihteereiltä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotukset laeiksi rikoslain sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 94/1993 vp
Lakivaliokunnan mietintö n:o 22

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laeiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (oikeushenkilön rangaistusvastuu) sekä rikoslain 32 luvun muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitykset n:ot 95/1993 vp ja 230
Lakivaliokunnan mietintö n:o 23

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 23.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 15 (HE 92)

pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomiseen täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 20.40.

Täysistunto lopetetaan kello 20.27.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio